

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Klassiõpetaja õppekava

Sigrid Mitt

ALGAJATE KLASSIÕPETAJATE HINNANGUD OMA TEADMISTELE, OSKUSTELE
JA HOIAKUTELE NING ÕPETAJAKOOLITUSES SAADUD ETTEVALMISTUSELE
KOOSTÖÖKS LASTEVANEMATEGA

Magistritöö

Juhendaja: alushariduse kaasprofessor Merle Taimalu

Tartu 2022

Kokkuvõte

Algajate klassiõpetajate hinnangud oma teadmistele, oskustele ja hoiakutele ning õpetajakoolituses saadud ettevalmistusele koostööks lastevanematega

Lastevanematega koostöö tegemine on üks õpetajatöö olulisi aspekte. Seetõttu on oluline, et õpetajad oleksid vanematega koostöö tegemiseks ettevalmistatud. Magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada algajate klassiõpetajate hinnangud oma teadmistele, oskustele ja hoiakutele ning õpetajakoolituses saadud ettevalmistusele lastevanematega koostöö tegemiseks ning millisest ettevalmistusest nad puudust tundsid. Veebipõhisele küsimustikule vastas 53 viimase viie aasta jooksul Tartu ja Tallinna Ülikooli klassiõpetaja eriala lõpetanud õpetajat, kelle vastuseid analüüsiti kasutades kombineeritult kvantitatiivseid ja kvalitatiivseid meetodeid. Tulemustest selgus, et olulisemad valdkonnad, mille osas õpetajad tunnevad end ebakindlalt ning oleksid soovinud põhjalikumalt ettevalmistust, on teemad vanemate julgustamisest ja nõustamisest, vanemate kaasamisest, probleemsituatsioonide lahendamisest ning erineva tausta või keeruliste vanematega suhtlemise ja keeruliste vestluste pidamise kohta. Magistritöös selgunud klassiõpetajate hinnangud on abiks klassiõpetaja õppekavade ja täienduskoolituste kursuste arendamisel ning täiendamisel.

Võtmesõnad: õpetajate ettevalmistus, õpetajakoolitus, kodu-kooli koostöö, teadmised, oskused, hoiakud, algaja õpetaja

Abstract

Novice teacher's evaluation of knowledge, skills and attitudes and teacher preparation for cooperation with parents

Cooperating with parents is important in a teacher's job. Thus, it is necessary to prepare teachers for cooperation with parents. The study aimed to identify novice teacher's evaluation of their knowledge, skills, attitudes and preparation for cooperation with parents and in which aspects they felt were insufficient. 53 primary school teachers, who have graduated from Tartu or Tallinn University in the last five years, answered an online questionnaire. Answers were analysed using combinedly quantitative and qualitative methods. Results showed that topics in which teachers feel incompetent are encouraging and counselling parents, parent involvement, problem solving and conversations about difficult topics or with different or difficult parents. The results help to improve teacher education and further training about cooperation with parents.

Keywords: teacher preparation, teacher training, home-school cooperation, knowledge, skills, attitudes, novice teacher

Sisukord

1. Teoreetiline ülevaade	5
1.1 Kodu ja kooli koostöö mõiste ja olulisus	5
1.2 Teadmised, oskused ja hoiakud kui õpetaja ja lastevanemate koostöö eeldused.....	7
1.3 Lastevanematega koostööks ettevalmistamine õpetajakoolituses.....	10
2. Metoodika	14
2.1. Valim.....	14
2.2. Andmekogumine	14
2.3. Andmeanalüüs.....	17
3. Tulemused.....	18
3.1. Klassiõpetajate hinnangud oma teadmistele, oskustele ja hoiakutele koostööks lastevanematega	18
<i>Teadmiste faktormudel ja kirjeldav statistika</i>	18
<i>Oskuste faktormudel ja kirjeldav statistika</i>	19
<i>Hoiakute faktormudel ja kirjeldav statistika</i>	20
3.2. Klassiõpetajate hinnangud oma õpetajakoolituses saadud ettevalmistusele koostööks lastevanematega	22
3.3. Klassiõpetajate arvamused õpetajakoolituses põhjalikumalt ettevalmistust vajanud teemade kohta.....	25
3.4. Seosed õpetajakoolituses saadud teadmiste ja oskuste ning klassiõpetajatel tekkinud hoiakute vahel	28
4. Arutelu	28
Autorsuse kinnitus	35
Kasutatud kirjandus	36
Lisa 1. Tabel õppeainetega klassiõpetaja eriala õppekavas, kus tegeletakse õpetajate ettevalmistustusega lastevanematega koostöö tegemiseks Tallinna ja Tartu Ülikoolis.....	
Lisa 2. Ankeet	
Lisa 3. Klassiõpetajate teadmiste faktorid, faktorlaadungid ja kommunaliteedid	
Lisa 4. Klassiõpetajate oskuste faktorid, faktorlaadungid ja kommunaliteedid.....	
Lisa 5. Klassiõpetajate hoiakute faktorid, faktorlaadungid ja kommunaliteedid.....	
Lisa 6. Joonis klassiõpetajate arvamuste kategooriatest ettevalmistuse puuduste kohta	
Lisa 7. Joonis klassiõpetajate arvamuste kategooriatest täienduskoolituse vajalikkuse kohta	
Lisa 8. Korrelatsioonid (Pearson'i korrelatsioonikordaja) õpetajakoolituses saadud teadmiste ja oskuste ning õpetajatel tekkinud hoiakute vahel.....	

Sissejuhatus

Õpetajatöö üheks osaks on lastevanematega koostöö tegemine, mis hõlmab vanemate kaasamist kooliellu. Vanemate kaasamisel on palju positiivseid tulemusi, millest saavad kasu nii õpilased, lastevanemad kui õpetajad. Koostöö tegemisest võidavad seega kõik osapooled ning keerulistele olukordadele võib lastevanemate kaasamisega leida tunduvalt paremad lahendused, kui esmapilgul oleks leidnud, sest märgatakse ja kasutatakse ära vanemate teadmisi ja tugevusi (Jeynes, 2018). Kõigi osapoolte vaheline efektiivne koostöö näitab ka hariduse kvaliteeti ning õpetaja professionaalsust (Visković & Jevtić, 2017).

Eesti õpetajad on arvamusel, et lastevanematega suhtlemine hõlbustab lapse igapäevategevusi (Palts, 2019). Vanematega suhtlemiseks on aga õpetajal tarvis erinevaid teadmisi, oskusi ja ka hoiakuid, mis toetaksid lastevanematega tugeva suhte loomist ja koostöö tegemist. TALIS 2018 uuringust ilmnes, et 41% algajatest kolmanda kooliastme õpetajatest Eestis kavatseb õpetajana töötada vaid kuni 5 aastat (Taimalu *et al.*, 2020). Seda seostatakse vähese kutsekindlusega, mille üheks põhjenduseks tuuakse välja probleeme koostöös lastevanematega (Struyven & Vanthournout, 2014). Uurimused on näidanud, et õpetajakoolituse üliõpilaste ettevalmistamine lastevanematega koostöö tegemiseks parandab õpetajate teadmisi, oskusi ja hoiakuid selles valdkonnas (Nathans *et al.*, 2020). Seega on üheks koostöö tegemise eelduseks tulevaste õpetajate koolitamine ja nende ettevalmistus koostööks (Smith & Sheridan, 2019).

Kuna lastevanematega koostöö tegemine on õpetajatöös tihtipeale keeruline ja samas vägagi oluline osa, on vaja kindlustada, et õpetajad oleksid selleks ettevalmistatud. On oluline saada ülevaade algajate klassiõpetajate ettevalmistusest lastevanematega koostööks ning millisest ettevalmistusest nad puudust tundsid, sest õpetajakoolitusel on suur roll tulevaste õpetajate ja lastevanemate koostöö kujunemisel. Seepärast on magistr töö eesmärk selgitada välja algajate klassiõpetajate hinnangud oma teadmiste, oskuste ja hoiakutele ning õpetajakoolituses saadud ettevalmistusele lastevanematega koostöö tegemiseks ning millisest ettevalmistusest nad puudust tundsid.

Töö esimeses osas antakse ülevaade kooli ja kodu koostöö mõistest ja olulisusest. Samuti ka teadmistest, oskustest ja hoiakutest kui õpetaja ja lapsevanema koostöö eeldusest. Lisaks tutvustatakse, kuidas õpetajakoolituses üliõpilasi lastevanematega koostööks ette valmistatakse. Teooriaosale järgneb metoodika, milles selgitatakse andmekogumist ja kirjeldatakse andmeanalüüsi. Seejärel esitatakse saadud tulemused ning viimases peatükis analüüsitakse uurimuse tulemusi.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1 Kodu ja kooli koostöö mõiste ja olulisus

Koostööd on Eesti keele seletavas sõnaraamatus (2009) kirjeldatud kui kahe või mitme isiku kooskõlastatud töötamist ja tegutsemist. Kooli ja kodu koostöö kontekstis on peamisteks osapoolteks laps, lapsevanem, kool ja õpetaja. Põhikooli riikliku õppekava üldosa õppe- ja kasvatusesmärkides on kodu ja kooli koostöö kohta kirjas: “Teadmiste, väärtushinnangute ja praktiliste oskuste omandamine ja arendamine toimub kogu kooli õppe- ja kasvatusprotsessi, kodu ja kooli koostöö ning õpilase vahetu elukeskkonna ühistoime tulemusena” (Põhikooli riiklik õppekava, 2011, para 3, punkt 6). Õpetaja kutsestandardis on õpetajale kohustuslikuna välja toodud arvestatav hulk erinevaid kompetentse seoses koostööga vanematega. Seega on seadusega reguleeritud, et õpetaja suudab lastevanematega efektiivselt ja eesmärgipäraselt koostööd teha, arendades samaaegselt lastevanematega usaldusväärset suhet (Õpetaja kutsestandard, Tase 7, 2020, para B.2.5). Magistritöös kasutatakse mõistet “lastevanemate kaasamine” (*parent involvement, parental engagement*), mida defineeritakse kui vanemate osalust hariduses lapse sotsiaalse ja akadeemilise edu toetamise eesmärgil (Ferguson, 2010) ning seda seostatakse õpilase kõrgemate akadeemiliste tulemustega (Froiland *et al.*, 2013), õpilase koolis kohalkäimise suurenemisega (Epstein, 2002), õpilase käitumise ja hoiakute paranemisega nii koolis kui ka kodus (Jeynes, 2005) ning üldise kooli õhkkonna paranemisega (Epstein, 1995).

Kooli ja kodu koostöö eesmärgiks on lapse heaolu (Jeynes, 2018). Lapse heaolu all on mõeldud eluks vajalike ja harjumuspäraste vajaduste rahuldatust ja turvatunnet (Haridussõnastik, 2014). Samaaegselt kasutatakse töös ka väljendeid “kooli ja kodu koostöö” (*home-school collaboration/ cooperation*), mis hõlmab kõikide osapoolte koostööd ja kaasamist ning “vanemate osalemine” (*parents participation*), mille keskmes on lapsevanemad ning nende panustamine lapse haridusse. Kõik väljendid on osa kodu ja kooli koostööst ning täiendavad üksteist erinevate nüansside näol. Teadustöodes on teemakohaste mõistetenäidetena kasutusel veel näiteks “kodu ja kooli partnerlus” (*home-school partnership*) ning ka väljendid kogu perekonna kaasamisest (*family involvement, family participation*).

Epsteini (1995) teooria mõjupiirkondade kokkulangevusest (*overlapping spheres of influence*) selgitab, kuidas kolm põhilist aspekti - kool, perekond ja kogukond, mõjutavad õpilase õppimist ja arengut. Kui kõik kolm tegutsevad ühise eesmärgi nimel, on suurem võimalus, et õpilane kuuleb mitmete erinevate inimeste käest samasuguseid suuniseid edasise

õppimise ja arenemise kohta. Selle mudeli puhul on oluline tegur õpilase enda panus. Kooli, perekonna ja kogukonna koostöö pakub õpilasele motivatsiooni ja tuge, mille najal on õpilane võimeline võtma vastutust oma õppimise ja tegutsemise eest. Kooli, kodu ja kogukonna panus on tugevam, kui kõik osapooled on teadlikud üksteise rollidest ja võimalustest õpilast toetada. Epstein (1995) on klassifitseerinud lastevanemate kaasamise võimalused kuude erinevasse kategooriasse:

1. **laste kasvatamine** - vanemate nõustamine nende vanemlike oskuste kohta. Selle eesmärgiks on aidata lastevanematel tagada lastele sobilik õpikeskkond ja katta laste põhivajadused (toit, elukoht, õpikeskkond, õppematerjalid). See kategooria hõlmab õppematerjalide ja õppimispaiga olemasolu kodus ning lapsele õppimiskogemuste pakkumist väljaspool kooli.
2. **kommunikeerimine** - efektiivsete suhtluskanalite loomine õpilaste õppimise ja edusammude edastamiseks. Oluline on kahe-suunaline suhtlus kooli ja vanemate vahel. Näiteks koosolekud ning regulaarne tagasiside õpilase õppimise kohta e-kirja või muu kanali vahendusel.
3. **vabatahtlik töö** - lastevanemate toetamise organiseerimine. Vabatahtlikud programmid ja info edastamine lastevanematele. See kategooria rõhutab omavahelise suhtluse olulisust ja lastevanemate kaasamist näiteks klassi ja kooli üritustele.
4. **kodus õppimine** - lastevanemate toetamine õpilaste kodus õppimises. Vajaliku info ja teadmiste edastamine lastevanematele, vanemate toetamine ja nõustamine. Vanematele ideede pakkumine, kuidas aidata last kodutöodes ja edasiste otsuste tegemises (näiteks õpingute jätkamise ja ülikooliks valmistumise plaanid).
5. **otsuste langetamine** - vanemate julgustamine kooli juhtimises ja otsuste tegemises osalemiseks. Oluliseks peetakse vanemate seast esindajate leidmist, et kasutada ära ressursse, mis kogukonnal pakkuda on.
6. **kogukonnaga koostöö tegemine** - kogukonna arendamine ning vanematele vajaliku informatsiooni jagamine kogukonna tegevuste kohta.

Kõik kuus kategooriat on omavahel seotud ning mõeldud kasutamiseks vastavalt kooli ja õpetaja nägemusele. Mitmed punktid saab liigitada koolipõhise vastutuse alla, teised aga kodupõhise vastutuse kategooriasse. Kolmas liigitus on kooli ja kodu koostöö, mis hõlmab kõikide osapoolte kaasamist (Epstein, 1995). Koolipõhise vastutuse all näevad lastevanemad, et kool on peamine vastutaja lapse õppeedukuses. Kodupõhise vastutusena tunnevad

lastevanemad põhilist vastutust enda õlul ning kooli-kodu koostöö vormis usuvad vanemad, et vastutavad on nii kool kui ka lastevanemad (Keyes, 2002).

1.2 Teadmised, oskused ja hoiakud kui õpetaja ja lastevanemate koostöö eeldused

On teada, et lastevanemate ja õpetajate omavaheline usaldusväärne suhe on koostööks oluline, kuid sageli selleni ei jõuta (Epstein, 2013). Palts (2019) toob oma doktoritöös välja, et suurem osa uuringus osalenud lastevanematest eeldab suhtluse korraldamisel õpetajapoolset initsiatiivi. Oluline on ka õpetajapoolne huvi vanemaid läbi erinevate koostöövormide kaasata (Rajamets, 2014) ja sellega seoses aja võtmine koostöö tegemiseks (Lukk, 2008). Selleks, et õpetaja oleks valmis initsiatiivi võtma ja koostööd tegema, on tal vaja teadmisi ja oskusi, et ennast lastevanematega suheldes enesekindlana ja pädevana tunda. Teadmistena on mõeldud õpingute käigus omandatud faktide ja reeglite tundmist ning oskustena võimet rakendada õpitud teadmisi probleemide lahendamisel (Haridussõnastik, 2014). Edukaks toimetulekuks tuleb õpetajal osata vanemaid toetada ja samas ära kasutada nende teadmisi ja ressursse, et hakkama saada igapäevaste väljakutsetega, mis klassis ja sellest väljaspool aset leiavad (Brown *et al.*, 2014). Vajalik on ka osata vanemaid julgustada ja nõustada, et aidata vanematel tagada oma lastele sobilik õpi- ja elukeskkond (Epstein, 1995).

Oluliseks koostöö eelduseks on veel õpetaja suhtlusstiil ja positiivsed isikuomadused (Rajamets, 2014). Palts (2019) toob õpetajate ja lastevanemate kommunikatsioonimustreid uurides välja, et õpetajad peaksid olenemata vanemate suhtlusstiilist suutma jääda ise paindliku kommunikatsiooni mustrisse, mis tähendab, et õpetaja suudab olla paindlik ja kohaneda kõigi võimalike suhtlusviisidega, mida vanemad on suhtlemiseks valinud. Suhtlemisel tuleks õpetajal mõelda rohkem sellele, mis küsimused ja teemad vaevavad lapsevanemat, mitte ainult sellele, mis õpetajat huvitab. Oluline on kahepoolne suhtlus, kus õpetaja annab võimaluse lapsevanemal rääkida ja küsida teemadel, mis on tema jaoks olulised. Suhtlemisel tuleks seega luua dialoogi, mitte monoloogi. Dialoogilise kommunikatsiooni edukaks toimimiseks on tarvis arvestada teise inimese vajadustega (Palts, 2019). Lastevanemad ootavad esmajoones vestlusi õpilase arengu ja tuleviku teemadel, seevastu õpetajad suunavad vestluse peamiselt õpilase hinnetele ja käitumisele (Lukk, 2008).

Tugeva suhte eelduseks on ka osapoolte hoiakud ehk eelarvamuste puudumine ja üksteise austamine ning usaldamine. Hoiakute all on mõeldud üksteisesse suhtumist (Eesti keele seletav sõnaraamat, 2009). Oluline on hinnata inimlikke suhteid ja aktsepteerida erisusi. Austus peaks algama õpetaja initsiatiivist, sest vanemate poolt on tajutav, kas õpetaja austab

neid või mitte. Kui lapsevanem tunneb ennast väärtustatuna ja olulisena on tõenäolisem, et lapsevanem suhtub õpetajasse samamoodi ning kahepoolne koostöö saab toimida (Jeynes, 2018). Õpetajal on oluline ka ennast pidevalt analüüsida, et läbi eneserefleksiooni olla teadlikum nii iseenda kui teiste hoiakutest ja kogemustest. Vastasel juhul võivad õpetaja enda väärtused ja hoiakud takistada lapsevanemaga usaldusliku suhte saavutamist (Visković & Jevtić, 2017). Õpetajad peaksid lapsevanemas nägema partnerit, mitte vaenlast, sest mida rohkem teab õpetaja lapse taustast ning tugevustest ja nõrkustest, seda rohkem on õpetaja võimeline last ja lapsevanemat toetama (Lukk, 2008).

Kui usaldusväärne suhe on saavutatud, võiks edasine kaasamine tulla ka kõrgemalt tasandilt ehk kooli poolt. Koolid peaksid motiveerima lastevanemaid osalema ka kooli arengu seisukohalt olulistes küsimustes, sest see toetaks omakorda laste arengut. Kui lastevanemad osalevad suuremal määral, on nende jaoks tajutavam ka ühtekuuluvus- ja vastutustunne (Lukk, 2008).

Kindlasti on esmatähtis, et õpetaja peab lastevanemate kaasamist ja nendega tugeva suhte loomist oluliseks, kuid sama tähtsad on ka teadmised ja oskused, mida õpetajal selleks vaja läheb (Brown *et al.*, 2014). Nathans jt (2020) tõestavad oma uurimuses, et õpetajakoolituse üliõpilaste ettevalmistamine lastevanematega suhtlemiseks muudab ning parandab õpetajate oskusi ja hoiakuid sellel alal. Üliõpilased said Epsteini kuue kategooria mudeli alusel nii teoreetilisi teadmisi vanemate kaasamisest, kui ka kogemusi vanematega suhtlemisest vaatluse ja vanematega kokkupuutumise kaudu. Kui varasemalt olid uuringus osalenud üliõpilastel väga piiratud vaated ja hoiakud lastevanematega suhtlemisest, siis peale teadmiste omandamist muutus teema üliõpilaste jaoks tähenduslikuks ning nad tunnetasid sügavamalt arusaamist ja mõistmist (Nathans *et al.*, 2020). Ameerika Ühendriikides läbiviidud uuringus väitis Epstein (2018), et õpetajate ettevalmistamine lastevanematega suhtlemiseks on endiselt puudulik.

Uuringute põhjal lahkub kuni 50 protsenti õpetajatest esimese viie aasta jooksul töölt (Earp, 2016), Eestis ligi 30% õpetajatest (Selliov & Vaher, 2018). Üheks oluliseks probleemiks on õpetajate kutsekindlus, kus paljud ei lähegi peale ülikooli lõpetamist erialasele tööle (Taimalu *et al.*, 2020) või töötavad koolis õpetajana vaid lühiajaliselt (Selliov & Vaher, 2018). Kõige muret tekitavam on TALIS 2018 uuringu tulemuste põhjal asjaolu, et lausa 41% alla 35-aastastest kolmanda kooliastme õpetajatest Eestis kavatseb õpetajana töötada vaid kuni 5 aastat, mis teiste riikidega kõrvutades on märksa suurem osakaal (OECD keskmiseks oli 16%). Üheks vähese kutsekindluse põhjuseks on uurijad välja toonud eelarvamused ja probleemid lastevanematega koostöös. Näiteks Stuyven ja Vanthournout

(2014) uuringus toodi probleemidena välja vaenulikku suhtumist lastevanemate poolt, kõrgeid nõudmisi õpetajale, toetuse puudumist vanematelt ja vajadust ennast pidevalt lastevanematele õigustada või põhjendada. Uuringu koostajad annavad soovitusi valmistada õpetajakoolituse üliõpilasi selles vallas paremini ette, et tulevastel õpetajatel tekiks õpetajatööst realistlikum pilt ning et neil oleks kogemusi ja teadmisi, kuidas keerulistes situatsioonides paremini hakkama saada. Ka Laats (2020) uuringus osalenud õpetajad leidsid, et õpetajatööst tuleks anda realistlikum kuvand, et õpetaja ei leiaks end silmitsi ootamatute töökohustustega ning oleks valmis töö emotsionaalseteks raskusteks ja stressiga toimetulekuks. Seega on õpetajakoolitusel suur roll tulevaste õpetajate ja lastevanemate koostöö kujunemisel (Struyven & Vanthournout, 2014). Ka mitmed teised autorid põhjendavad probleeme lastevanemate ja õpetajate suhtluses vajakajäämistega õpetajakoolituses (Brown *et al.*, 2014; Tamm, 2009; Torn, 2016).

Lastevanemate ja õpetajate suhete keerulisuse probleemi teadvustamine pole maailmas uus, kuid lahendusteni pole endiselt jõutud. Kooli ja kodu koostööd on maailmas laialdaselt uuritud – põhiliselt Ameerika Ühendriikides, kuid ka näiteks Austraalias, Inglismaal, Horvaatias, Belgias ja Hollandis. Uuritud on nii kodu-kooli koostöö olulisust (Froiland *et al.*, 2013; Jeynes, 2005; Keyes, 2002), kodu-kooli koostöö edendamist (Epstein, 1995, 2002; Jeynes, 2018) ning ka spetsiifilisemalt kuidas õpetajakoolituse üliõpilasi vanematega koostöö jaoks ette valmistatakse ja millised on arengusuunad. Brown jt (2014) hindasid õpetajakoolituse üliõpilaste eelteadmisi lastevanemate kaasamisest ning üliõpilaste teadmisi ja hoiakuid peale veebipõhise õppeaine läbimist, mis keskendus lastevanematega koostöö tegemise teemale. Tulemused näitasid, et üliõpilaste teadmised ja hoiakud paranesid peale õppeaine läbimist. Epstein (2013, 2018) on uurinud õpetajakoolituse üliõpilaste ja õpetajate ettevalmistamist lastevanematega koostöö tegemiseks. Mehligi ja Shumowi (2013) uuringu eesmärgiks oli õpetajakoolituse üliõpilastele õpetada põhiteadmisi ja oskusi lastevanematega koostöö tegemiseks, et tulevased õpetajad oskaksid anda vanematele tagasisidet õpilase hinnete ja edusammude osas. Uuringus kasutati ühes grupis rollimänge ning teises mitte. Tulemused näitasid, et rollimängude kaudu teadmisi saanud üliõpilased said rohkem väärtuslikke teadmisi lastevanematega koostöö tegemisest ning tundsid selleks suuremat valmisolekut, kui teine grupp õpetajakoolituse üliõpilasi. Nathans jt (2020) uurisid nelja erineva Ameerika Ühendriikide ülikoolide õpetajakoolituses sisalduvat lastevanematega koostöö tegemise teema õpetamist. Õppekavade hindamisel kasutati Epsteini kuut kategooriat lastevanemate kaasamisest ning tulemused näitasid, et tulevaste õpetajate ettevalmistamine koostööks mõjutab positiivselt õpetajate teadmisi ja oskusi vanematega koostöö tegemisest.

Smith ja Sheridan (2019) analüüsisid 39 erineva uurimuse tulemusi, mis keskendusid õpetajate teadmistele, oskustele ja hoiakutele, mida õpetajad on saanud õpetajakoolitusest, tegevõpetajana töötades või täiendkoolituses osaledes. Vloeberghs jt (2015) analüüsisid Belgia ja Hollandi õpetajakoolituse programmides sisalduvat, lastevanematega koostöö tegemise õpetuse seisukohalt. Visković ja Jevtić (2017) viisid läbi uurimuse, mis põhines vanematega koostöö tegemise teemat puudutavatel täiendkoolitustel, mida viidi läbi lasteaiaõpetajatega. Koolitused koosnesid teooriast, praktilistest ülesannetest ja aruteludest. Õpetajate arengut mõõdeti eneseanalüüsi testidega, mida viidi läbi enne koolituste algust ning peale koolituste läbimist. Tulemused näitasid, et kümne nädala jooksul läbitud koolitused arendasid õpetajate teadmisi ja oskusi vanematega koostöö tegemiseks.

Ka Eestis on kooli-kodu koostööd varasemalt uuritud erinevatest aspektidest, kuid uuritud ei ole klassiõpetajate ettevalmistust vanematega koostööks. Palts (2019) on oma doktoritöös uurinud lastevanemate ja õpetajate vahelist kommunikatsiooni. Lukk (2008) on oma doktoritöös uurinud kodu ja kooli koostööd struktuuraalsest, funktsionaalsest ning sotsiaalsest aspektist. Tamm (2009) keskendus oma magistritöös kooli ja kodu koostööle Rocca al Mare Kooli algklasside näitel. Torn (2016) uuris kodu ja kooli koostööd takistavaid tegureid Võru maakonna koolide lastevanemate hinnangute põhjal. Rajamets (2014) selgitas välja lastevanemate hinnanguid enda osalusele lapse hariduse omandamisel. Laats (2020) uuris algajate õpetajate rahulolu õpetajatööks ettevalmistuse kohta ning selgitas välja õpetajate ettepanekud õpetajakoolituse arendamiseks. Uuringus osalesid viie erineva õpetajakoolituse magistriõppekava vilistlased, kelle ettepanekutest ilmnis ka soovitusi tulevaste õpetajate koolitamiseks vanematega koostöö tegemiseks.

1.3 Lastevanematega koostööks ettevalmistamine õpetajakoolituses

Eestis koolitatakse õpetajaid peamiselt kahes suuremas ülikoolis: Tartu Ülikoolis ja Tallinna Ülikoolis. Mõlemas haridusasutuses valmistatakse ette nii aineõpetajaid, klassiõpetajaid, koolieelse lasteasutuse õpetajaid kui ka kutseõpetajaid.

Analüüsisid mõlema ülikooli õpetajakoolituse klassiõpetaja õppekavasid, saab välja tuua järgmised andmed (Vt Lisa 1). Tallinna Ülikooli klassiõpetaja eriala õppekaval on viis kohustuslikku õppeainet, mis mingil määral tegelevad lastevanematega koostöö tegemise temaatikaga (Klassiõpetaja eriala õppekava, TLÜ). Tartu Ülikoolis seevastu on lastevanematega koostöö tegemise teemat puudutavaid kohustuslikke õppeaineid kaks ning

lisaks kaks valikainet, mis ei ole klassiõpetaja erialal kohustuslikud (Klassiõpetaja eriala õppekava, TÜ).

Käesoleva töö autor võttis fookusesse klassiõpetajate ettevalmistuse, sest algklassides pannakse alus koostööle kooli ja kodu vahel. Kui lapsevanemal lapse esimese õpetajaga suhtlemisprobleemid tekivad, võib see mõjutada koostööd ka edaspidi vanemates klassides järgmiste õpetajatega, sest lapsevanemal on tekkinud hirmud või eelarvamused (Palts, 2019). Seetõttu on just klassiõpetajatel võtmeroll lastevanematega usaldusväärsele ja efektiivsele koostööle aluse panemisel.

Õppeainetes on välja toodud vaid see osa, mis puudutab lastevanematega koostöö tegemise temaatikat. Seega pole kindel, kui suure osa õppeainest moodustab just lastevanematega koostöö teema. Kuigi pealtnäha on lastevanematega koostöö temaatika õppekavades esindatud, tekib siiski küsimus, miks algajad õpetajad tunnevad, et nad ei ole piisavalt ettevalmistatud ja kardavad seda osa õpetajatööst (Taimalu *et al.*, 2019). Isegi, kui on näha et lastevanematega koostöö tegemist puudutavad aspektid sisalduvad erinevates õppeainetes, ei garanteeri see õpetajakoolituse üliõpilastele piisavalt ettevalmistust selles vallas (Saltmarsh *et al.*, 2015). Visković ja Jevtić (2017) leidsid, et õpetajate hinnangul pakkus omandatud haridus neile piisavalt teadmisi vanematega koostöö tegemiseks, kuid mitte vajalikke oskusi. Laats (2020) magistritöös ilmnas, et uuringus osalenud algajad õpetajad tõid õpetajakoolitust hinnates välja puudujääke suhtlemisoskuste õppimisel, et lahendada keerulisi olukordi ja probleemvestlusi seoses lastevanemate, kolleegidega ning juhtkonnaga. Samuti toodi välja puudujääke klassijuhatamisega seotud aspektide õppimist õpetajakoolituses, nagu arenguestluste ja koosolekute läbiviimine. Ameerika Ühendriikides tehtud uuringus (Patte, 2011) õpetajakoolituse üliõpilastega ilmnas, et üle 40% üliõpilastest ei olnud oma ülikoolis käidud aastate jooksul õppinud ühtegi lastevanematega koostöö ja suhtlemise teemalist oskust või teadmist. Ülejäänud 60% vastanutest tõi välja suhtlemisega seotud oskusi ja lastevanemate kaasamist näiteks klassi ekskursioonidele. Tulemused näitasid, et üliõpilaste teadmised on limiteeritud ja oma loomult traditsioonilised ning ei osata välja mõelda lahendusi, mis kaasaksid õpilasi ja lastevanemaid suuremal määral ning sobiksid tänapäeva lastele ja vanematele rohkem (Patte, 2011). Uuenduslike võimalustena on välja toodud näiteks õpilaste kaasamist lastevanemate koosoleku läbiviimisele, kus õpilastel on planeerimisel ja täidesaatmisel kandev roll ning traditsioonilise lapsevanema ja õpetaja vahelise arenguestluse asendamine vestlusega, kus õpilane on juhtivas rollis (Bull *et al.*, 2008).

Toetudes klassiõpetaja õppekavadest leitud, autori enda kogemustele ja vestlustele kaasüliõpilastega ilmneb, et ettevalmistus lastevanematega koostöö osas vajab ka Eesti õpetajakoolituses suurema tähelepanu alla võtmist. See on üks osa tööst, mida algajad õpetajad kardavad ning uurimused on näidanud, et üle ühe kolmandiku Eesti algajatest kolmanda kooliastme õpetajatest ei tundnud ennast praktiliseks õpetajatööks hästi ettevalmistatuna. TALIS uuringus küsiti õpetajatelt nende õpetajakoolituses saadud ettevalmistuse kohta mitmetest eri aspektidest, kuid spetsiifiliselt lastevanematega koostöö tegemise temaatika uuringus ei kajastunud (Taimalu *et al.*, 2019). Vestlustes nii kogenud kui ka algajate õpetajatega ilmneb murekoht, et märgitakse suuremate probleemidena koostööd lastevanematega ja selleks vähest ettevalmistust õpetajakoolituses. Uuringud on tõestanud, et üliõpilaste ettevalmistusel on aga positiivne mõju tulevaste õpetajate teadmiste, hoiakutele ja oskustele ning kui õpetajad on lastevanematega koostööks koolitatud, on koostöö tõhusam ning sujuvam (Smith & Sheridan, 2019).

Olukorda ei lahenda hetkel ka õpetajapraktikal käimine, sest praktika ajal on pigem harv juhul, kui õnnestub saada kogemusi lastevanematega suhtlemisest. See on aga lahendus, mida mitmed erinevad allikad soovivad (Nathans *et al.*, 2020; Patte, 2011; Smith & Sheridan, 2019; Taimalu *et al.*, 2020; Vloeberghs *et al.*, 2015).

Ameerika Ühendriikides on tehtud ka uuringuid, kus on välja toodud olulisemad aspektid, millega õpetajakoolituses tuleks tegeleda, et õpetajate ettevalmistust parandada. Nendeks on koostööl põhinev planeerimine, probleemide lahendamine, suhtlemisstrateegiad, teadlikkus kultuurilisest mitmekesisusest, uskumused perekonna kaasamisest ja teadmised õpetaja- lapsevanema suhtest (Smith & Sheridan, 2019). Eraldi on uuritud ka probleemsituatsioonide ja rollimängude kasutamise tulemusi õpetajate koolitamisel. Tulemused näitavad, et rollimängude kasutamisel ja situatsioonide üle arutlemisel on märkimisväärselt positiivsed tagajärjed tulevaste õpetajate teadmiste ja oskustele lastevanemaid kaasata ja nendega suhelda (Mehlig & Shumow, 2013). Rollimängu kasutades on läbi viidud ka uuringut, kus õpetajakoolituse üliõpilased said harjutada kirja teel lastevanematega neutraalsel viisil suhtlemist ja lapse kohta tagasiside andmist. Lastevanemad, kellega üliõpilased suhtlesid, olid tegelikkuses nende juhendajad. Üliõpilased väitsid, et kogemus andis neile võimaluse parandada oma eneseväljendusoskust ja tagasiside andmist vanematele. Ülesandel oleks aga veelgi suurem mõju, kui õpetajakoolituse üliõpilased saaksid tagasisidet anda päris vanematele, kelle last nad on vaadelnud või hinnanud (Macy *et al.*, 2021). Lapsevanema ja õpetaja vahelise koostöö laiema pildi nägemiseks soovitatakse tutvustada ka ajaloolisi ja filosoofilisi lähenemisi koostöö

tegemisele. Samuti soovitatakse arutleda õpetaja professionaalsuse ning hinnangute ja eelarvamuste mõjude üle. Lisaks soovitatakse analüüsida koostööd takistavaid tegureid ja võimalusi takistuste ületamiseks ning hinnata erinevaid strateegiaid, kuidas koostööd tugevana hoida (Patte, 2011).

Koostöö oskuste ja teadmiste pakkumine juba õpetajakoolituse alguses on oluline selleks, et tulevastel õpetajatel oleks piisavalt aega, et nende hoiakud ja arvamused saaksid kujuneda. Kui vajalikud teadmised jõuavad üliõpilaseni alles õpingute lõpus või õpetajatööd alustades, ei jää aega refleksiooniks ning õpetajad ei pruugi kunagi jõuda traditsioonilistest hoiakutest ja võimalustest kaugemale (Patte, 2011). Ka Visković ja Jevtić (2017) rõhutavad õppimisel ajaperioodi pikkuse olulisust, sest süstemaatiline õpe pikema ajaperioodi vältel võimaldab õpitud teadmistel kinnistuda ja neid harjutada. Kui teadmised ja oskused võivad muutuda ka lühikese ajaperioodi vältel, siis just hoiakute muutmiseks on vaja rohkem aega.

Kokkuvõtteks võib tõdeda, et õpetajakoolituse üliõpilaste ettevalmistamine lastevanematega koostöö tegemiseks on vajalik ja oluline, sest see pakub alustavale õpetajale tuge ja enesekindlust, et õpetajatöö väljakutsetega toime tulla. Eesti kontekstis on uuritud kolmanda kooliastme õpetajate käest nende õpetajakoolituses saadud ettevalmistuse kohta ja kui ettevalmistatuna nad erinevates valdkondades tunnevad. Kuid TALIS uuringus ei küsitud õpetajatelt lastevanematega koostöö tegemise ettevalmistuse kohta. Autorile teadaolevalt ei ole Eestis uuritud õpetajate hinnanguid õpetajakoolituses pakutavale ettevalmistusele lastevanematega koostööks. Seda on aga oluline teada, sest õpetajakoolitusel on suur roll tulevaste õpetajate ja lastevanemate koostöö kujunemisel. Eelnevale tuginedes kavandati magistr töö eesmärgiks selgitada välja algajate klassiõpetajate hinnangud oma teadmiste, oskuste ja hoiakutele ning õpetajakoolituses saadud ettevalmistusele lastevanematega koostöö tegemiseks ning millisest ettevalmistusest nad puudust tundsid. Lähtuvalt uurimistöö eesmärgist sõnastati neli uurimisküsimust:

1. Millised on algajate klassiõpetajate hinnangud oma teadmiste, oskuste ja hoiakutele koostööks lastevanematega?
2. Missugused on algajate klassiõpetajate hinnangud oma õpetajakoolituses saadud ettevalmistusele lastevanematega koostööks?
3. Mille osas oleks algajatel klassiõpetajatel olnud vaja põhjalikumat ettevalmistust lastevanematega koostöö tegemiseks?
4. Millised seosed on õpetajakoolituses saadud teadmiste ja oskuste ning õpetajatel tekkinud hoiakute vahel?

2. Metoodika

Metoodika peatükis antakse ülevaade uuringu ülesehitusest ja läbiviimisest. Peatükis kirjeldatakse, kuidas ja millistel alustel moodustati valim ning selgitatakse täpsemalt andmekogumist ja analüüsi. Magistritöö eesmärgist tulenevalt valiti uuringus valdavalt kvantitatiivne uurimisviis, mis võimaldab koguda vastajate hinnangud ning läbi viia statistilist andmeanalüüsi, sisuanalüüsi ja korrelatsioonianalüüsi (Õunapuu, 2014). Avatud küsimuste vastuseid analüüsiti kvalitatiivselt.

2.1. Valim

Magistritöö raames moodustati ettekavatsetud valim, sest valimisse võeti uuritavaid kindlate kriteeriumite alusel (Õunapuu, 2014). Valimisse kaasati algajad klassiõpetajad, kes olid viimase viie aasta jooksul (2017 - 2021) Tartu või Tallinna Ülikoolis õpetajakoolituse klassiõpetaja õppekaval lõpetanud. Algaja õpetaja määratleti kuni 5-aastase tööstaažiga sarnaselt TALIS uuringule (Taimalu et al., 2020).

Infootsinguga leiti 92 Tartu Ülikooli klassiõpetaja eriala viimasel viiel aastal lõpetanud vilistlast ning 86 Tallinna Ülikooli lõpetanud vilistlast, mis teeb kokku 178 inimest. Nendest omakorda selgitati välja vilistlased, kes kindlasti praegu klassiõpetajana töötavad ning kelle kontaktandmeid oli võimalik leida. Uuringusse kutsuti 86 klassiõpetajat, kellest täitis küsimustiku 53 õpetajat. Vastajatest oli Tartu Ülikooli vilistlasi 38 ning Tallinna Ülikooli vilistlasi 15 õpetajat. See teeb vastamise protsendiks 61,6%. Kõik vastajad olid naised, vanuses 24 kuni 56 (keskmine vanus 29,1 aastat).

2.2. Andmekogumine

Andmete kogumiseks kasutati ankeeti. Vastajate arvamuste ja hinnangute küsimiseks koostati veebikeskkonnas Google Forms ankeet (vt Lisa 2). Ankeet koostati Visković ja Jevtić (2017) uuringus kasutatud skaalade *Õpetaja enesehindamise küsimustik professionaalsete kompetentside kohta koostööks vanematega (-Self-evaluation Questionnaire of Professional Competences for Cooperation with Parents/UP-PK)* ja õpetaja kutsestandardis (Õpetaja kutsestandard, Tase 7, 2020, para B.2.5) toodud kompetentside põhjal ning magistritöö uurimisküsimustest lähtudes. Originaalankeet (Visković & Jevtić, 2017) tõlgiti eesti keelde kaastudengi poolt, millele tegi magistritöö autor tagasitõlke ning seejärel kohandati väited uuringule sobivaks.

Küsimustik oli jaotatud neljaks osaks: 1) sissejuhatav osa, 2) õpetajate hinnangud oma teadmistele, oskustele ja hoiakutele koostööks lastevanematega, 3) õpetajate hinnangud õpetajakoolituses saadud ettevalmistusele koostööks lastevanematega ning 4) õpetajate arvamus sellest, mille osas oleksid nad soovinud õpetajakoolituses saada põhjalikumat ettevalmistust lastevanematega koostöö tegemiseks.

Sissejuhatavas osas oli 5 taustaküsimust (*vanus, sugu, õpetajakoolituse läbimise koht, õpetajakoolituse lõpetamise aasta ning küsimus läbitud täiendkoolituste kohta vanematega koostöö tegemise teemal*). Järgmises jaotises pidi vastaja andma hinnanguid vanematega koostööks vajalikele kompetentsidele, mida uuriti kolme skaala abil - teadmised (17 väidet), oskused (23 väidet) ja hoiakud (15 väidet). Hinnangute kogumiseks kasutati ankeedis kuueastmelist skaalat, kus „1” on madalaim (ei nõustu üldse) ja „6” on kõrgeim hinnang (nõustun täielikult).

Kolmandas jaotises pidi õpetaja andma hinnanguid õpetajakoolituses saadud ettevalmistust puudutavatele väidetele kuueastmelisel skaalal, kus “1” oli madalaim (ei nõustu üldse) ja „6” oli kõrgeim hinnang (nõustun täielikult). Õpetajad pidid hindama õpetajakoolituses saadud ettevalmistust tagasisivaatavalt, mõeldes vastamisel tagasi aega, kui nad olid õpetajana tööle asunud ning pidid rakendama õpetajakoolituses õpitut. Väited koostati õpetaja kutsestandardis (Õpetaja kutsestandard, Tase 7, 2020, para B.2.5) toodud kompetentside põhjal. Viimases jaotises pidi õpetaja vastama avatud küsimustele ning kirjeldama, millistes valdkondades oleksid õpetajad õpetajakoolituses vajanud põhjalikumat ettevalmistust lastevanematega koostöö tegemiseks ning millistes valdkondades vajaksid nad hetkeseisuga täienduskoolitust vanematega koostöö tegemiseks.

Lisaks valikvastustega küsimustele ning avatud küsimustele oli iga küsimusteploki lõpus oma vastuse lisamise võimalus, et vastaja saaks lisada vastuse, mida uurija ei osanud ette näha või soovi korral põhjendada oma arvamust. Küsimustikule vastamine võttis aega umbes 10 -15 minutit.

Küsimustiku valiidsuse tõstmiseks viidi läbi pilootuuring, millele vastas 7 Tartu Ülikooli viimase kursuse klassiõpetajat, kes töötavad õpetajana ülikooli kõrvalt. Pilootuuringu põhjal tehti ankeedis muudatusi, et küsimused oleksid arusaadavad ja mõistetavad. Näiteks parandati väidete sõnastust, sest inglise keelest tõlkimisel oli jäänud mõni väide eesti keeles ebaselgeks.

Valimini jõudmiseks võeti esmalt ühendust Tartu ja Tallinna Ülikooli haridusteaduste instituutide õppekorralduse spetsialistidega ning esitati andmepäring. Vastuseks saadi, et ülikoolidel ei ole andmekaitse seadusest tulenevalt võimalik vilistlaste andmeid jagada. Tartu

Ülikooli vilistlaste andmeteni jõudmiseks leiti Tartu Ülikooli vilistlaste avalik andmebaas (Vilistlaste nimekirjad, TÜ), kust saadi 92 nime, kes on viimase 5 aasta jooksul lõpetanud klassiõpetaja eriala. Interneti otsingu tulemusel oli võimalik inimese nime kaudu leida infot selle kohta, kas vilistlane töötab hetkel klassiõpetajana või mitte. Juhul, kui inimene töötab õpetajana, siis on vastav informatsioon tavaliselt kirjas kooli koduleheküljel ning seda tavapäraselt koos õpetaja meiliaadressiga. Selliselt oli võimalik leida 53 klassiõpetaja nimi ja meiliaadress. Saadud andmete põhjal pöörduti ankeedile vastamise palvega isiklikult 53 klassiõpetaja poole. Vastamisprotsendi tõstmiseks saadeti kõigile aadressidele nädala pärast meeldetuletuskiri.

Tallinna Ülikoolil ei ole olemas avalikku vilistlaste andmebaasi ning päringu tulemusel selgus, et ka Tallinna Ülikoolil endal ei ole olemas kõigi vilistlaste poole pöördumiseks vajalikke kontaktandmeid. Tallinna Ülikoolil oli võimalik edastada uuringus osalemise palve 2020. ning 2021. aastal õpingud lõpetanud klassiõpetaja õppekava nendele vilistlastele, kellelt oli lõpetamisel küsitud andmeid ja luba informatsiooni edastamiseks meililisti. Selleks, et jõuda suurema hulga Tallinna Ülikooli klassiõpetaja vilistlasteni, koostati nimekiri Tallinnas asuvatest koolidest ning pöörduti 54 kooli poole palvega edastada infot, et kas nende koolis töötab valimisse sobivaid klassiõpetajaid. Kirja saanud koolidest vastas päringule viis kooli, kellest kolm andis teada, et nende koolis ei tööta valimisse sobivaid klassiõpetajaid ning kaks kooli esindajat edastasid klassiõpetajate kontaktandmed, kes valimisse sobilikud olid. Kuna koolide poole pöördumine ei andnud soovitud tulemusi, püüti järgmisena leida valimisse sobivaid klassiõpetajaid Tallinna Ülikooli lõputööde andmebaasi *ETERA* kaudu. Kasutades andmebaasis olevaid filtreid andis otsingumootor 105 tulemust, millest sorteeriti välja klassiõpetaja eriala vilistlased, keda oli 86. Interneti otsingu kasutamisel oli võimalik leida 33 töötavat klassiõpetajat ning nende meiliaadress. Saadud andmete põhjal pöörduti ankeedile vastamise palvega isiklikult 33 Tallinna Ülikooli vilistlasest klassiõpetaja poole. Vastamisprotsendi tõstmiseks saadeti meeldetuletuseks nädala möödudes kõigile aadressidele ka korduskiri. Kaaskirjaga teavitati uuringusse kaasatuid sellest, mis on teadustöö eesmärgid ja milline on vastaja kasu uuringus osalemisel. Valimisse kuuluvatele kinnitati, et andmeid kasutatakse üldistatud kujul ja vastused ei ole isikustatud. Lisaks oli märgitud ka kuupäev, mis ajaks vastuseid tagasi oodati. Andmeid koguti vahemikus 12.november – 10.detsember 2021 aastal.

2.3. Andmeanalüüs

Kogutud andmeid analüüsiti kasutades kombineeritult kvantitatiivseid ja kvalitatiivseid meetodeid. Poolavatud küsimusi ja kolmanda uurimisküsimuse vastuseid analüüsiti kasutades kvalitatiivset sisuanalüüsi. Ülejäänud andmeid analüüsiti kvantitatiivselt. Andmed korrastati ja kodeeriti Microsoft Office Exceli (2021) andmetabelis. Korrastatud andmed viidi üle andmetöötlusprogrammi IBM SPSS 27.0 Statistics.

Esimesele uurimisküsimusele vastuste saamiseks viidi läbi kolm faktoranalüüsi, iga alaskaala kohta eraldi – õpetajate teadmiste, oskuste ja hoiakute kohta. Faktoranalüüsi meetod valiti, sest selle üheks eesmärgiks on olemasolevate andmete koondamine, et tulemuste esitamine ja analüüsimine oleks lihtsam (Field, 2009). Faktoranalüüsi oli võimalik läbi viia, sest selle üheks eelduseks on, et vastajaid peab olema vähemalt kolm korda rohkem kui tunnuseid (Field, 2009).

Faktormudelite leidmiseks teostati uuriv faktoranalüüs (*Exploratory Factor Analysis*) peakomponentide meetodil (*Principal Component Analysis*), mis aitab selgitada tunnuste kuulumist erinevatesse rühmadesse. Selgema faktorstruktuuri saamiseks kasutati *Varimax* pööramist. Tunnuste vaheliste seoste hindamiseks kasutati Kaiser-Meyer-Olkini ja Barlett's testi, mille põhjal leiti, et on sobiv teha faktoranalüüsi. Fieldi järgi (2009) loetakse Kaiser-Mayer-Olkini testi korral keskpäraseks tulemuseks väärtust, mis jääb vahemikku 0,5-0,7. Heaks tulemuseks loetakse väärtust, mis jääb vahemikku 0,7-0,8 ning väärtused vahemikus 0,8-0,9 on suurepärased.

Faktoranalüüsi tehes võeti faktorlaadungi alampiiriks 0,40 ja kommunaliteedi piiriks 0,30 (Field, 2009). Tehtud faktoranalüüsides oli kõigil väidetel ühisosa teiste tunnustega piisavalt suur (kommunaliteet >0,30). Algtunnuste ja faktorite vaheline seos oli samuti piisavalt tugev (faktorlaadung >0,40). Saadud faktorite reliaabluse hindamiseks arvutati Cronbachi alfa iga faktori kohta. Piisavaks Cronbachi alfa väärtuseks peetakse 0,7 (Field, 2009). Faktoranalüüsi järel arvutati faktorite koondkeskmised (kõigi ühte faktorisse kuulunud väidete keskmine tulemus), miinimumid, maksimumid ja standardhälbed.

Teisele uurimisküsimusele vastuse saamiseks kasutati andmete analüüsimisel kirjeldavat statistikat. Arvutati hinnatud väidete keskmised, miinimumid, maksimumid ja standardhälbed. Poolavatud küsimusi analüüsiti eraldi *Microsoft Word* failis ning analüüsimiseks kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi.

Kolmandale uurimisküsimusele vastamiseks kasutati kvalitatiivset sisuanalüüsi. Esmalt koostati *Microsoft Wordis* andmetabelid, kuhu kopeeriti avatud küsimustele antud vastused. Järgnevalt loodi esialgsed koodid, mida tuli 28. Seejärel koodid koondati ning

lõplikuks koodide arvuks jäi 18. Esialgu moodustati koodidest 3 kategooriat. Töö juhendaja tagasiside põhjal tehti parandusi ja muudatusi ning seejärel moodustati koodidest 4 kategooriat. Tulemuste paremaks iseloomustamiseks esitatakse tulemustes ka vastajate sagedused.

Neljandale uurimisküsimusele vastamiseks teostati Pearsoni korrelatsioonianalüüs, millega on võimalik leida seoseid erinevate tegurite vahel (Cohen *et al.*, 2007). Kui korrelatsiooni koefitsient on 0,1-0,3, siis loetakse seost tegurite vahel nõrgaks, keskmise tugevusega seose korral on tunnustevahelise seose väärtus 0,4-0,6 ja alates väärtusest 0,7 on tegemist tugeva seosega (Dancey & Reidy, 2011).

3. Tulemused

Järgnevas peatükis antakse ülevaade tulemustest ning esitatakse saadud faktormudelid, kirjeldava statistika näitajad, poolavatud ja avatud küsimuste tulemused. Peatüki struktureerimisel on lähtutud uurimisküsimuste järjekorrast.

3.1. Klassiõpetajate hinnangud oma teadmiste, oskuste ja hoiakutele koostööks lastevanematega

Andmete analüüsimisel leiti esimese etapina õpetajate teadmiste, oskuste ja hoiakute jaoks faktormudelid, mille näitajaid kirjeldatakse järgnevalt iga teemaploki kohta eraldi.

Teadmiste faktormudel ja kirjeldav statistika

Kasutades KMO ja Barletti teste leiti, et tunnuste vahel on piisavalt seoseid faktoranalüüsi tegemiseks (KMO 0,833; $p < 0,01$). Skaala faktoranalüüs sisaldas 17 väidet õpetaja teadmiste kohta. Faktoranalüüsi tulemusel tekkis kolmefaktoriline struktuur, kus kõigil väidetest oli ühisosa teiste tunnustega piisavalt suur (kommunaliteet $> 0,3$) ning alg tunnuse ja faktori vaheline seos piisavalt tugev (faktorlaadung $> 0,4$). Faktormudeli kirjeldusvõime oli 73,51% kogu variatsioonist. Faktorisse kuuluvad väited, väidete kommunaliteedid ja faktorlaadungid on toodud Lisas 3.

Saadud teadmiste faktormudeli esimene faktor nimetati „*Teadmised perekondadest*“. Faktorisse kuulus viis väidet (Vt Lisa 3). Faktori reliaablus oli 0,952 ning kirjeldusvõime 25,76% kogu variatsioonist. Faktorisse kuulusid väited, mis kirjeldasid õpetajate teadmisi peremudelitest, kasvatusstiilidest ja erinevatest perekondadest.

Teine faktor nimetati „*Teadmised vanemate toetamisest*“ ning sellesse kuulus neli väidet (Vt Lisa 3). Faktori reliaablus oli 0,913 ning kirjeldusvõime 24,30% kogu variatsioonist. Faktorisse kuulusid väited vanemate toetamisest ja julgustamisest.

Kolmas faktor nimetati „*Teadmised koostööst vanematega*“. Faktorisse kuulus kaheksa väidet (Vt Lisa 3). Faktori reliaablus oli 0,887 ning kirjeldusvõime 23,43% kogu variatsioonist. Faktorisse kuulusid väited koostööga seotud mõistete tundmisest, teadmised koostöö kasulikkusest ja eesmärkidest ning teadmised koostööd takistavatest teguritest. Tabelis 1 esitatakse klassiõpetajate oma teadmiste kohta antud hinnangute kirjeldav statistika faktorite kaupa.

Tabel 1. Õpetajate hinnatud teadmiste miinimumid, maksimumid, faktorkeskmsed ja standardhälbed

Faktorid	Min	Max	M	SD
Teadmised koostööst vanematega	2,75	6	4,95	0,67
Teadmised perekondadest	1,60	6	4,55	1,07
Teadmised vanemate toetamisest	1,25	6	3,43	1,08

Märkused. Min – miinimum; Max – maksimum; M – keskmine; SD - standardhälve

Kahele faktorile antud hinnangud jäid 6-punktilises skaalas üle 3,5 punkti ehk üle skaala keskmise. Koondkeskmiste alusel hindasid õpetajad kõige kõrgemaks oma teadmisi koostööst vanematega. Pisut madalamalt hindasid õpetajad oma teadmisi perekondadest. Alla skaala keskmise hindasid õpetajad oma teadmisi vanemate toetamisest.

Oskuste faktormudel ja kirjeldav statistika

Kasutades KMO ja Barletti teste leiti, et tunnuste vahel on piisavalt seoseid faktoranalüüsi tegemiseks (KMO 0,734; $p < 0,01$). Alguses võeti faktoranalüüsi kõik 23 väidet õpetaja oskuste kohta. Esialgu faktorite arvu ei piiratud ning faktoranalüüsi tulemusel tekkis kuuefaktoriline struktuur. Vaadates faktorstruktuuri loogilisust ja väidete jaotust piirati faktorite arvu ning lõpuks leiti sobivaim olevat kolmefaktoriline struktuur. Faktormudeli kirjeldusvõime tõstmiseks eemaldati kolm väidet, millel oli madal ühisosa teiste tunnustega (kommunaliteet $< 0,30$). Välja jäeti väited: *Mõistan peresuhete mõju lapsele*; *Mõistan suhtlusmeetodeid* ja *Mõtlen välja erinevaid koostöövorme*. Lõplikku faktoranalüüsi jäeti 20 väidet, saadud kolmefaktoriline mudel oli selge ja loogiline. Kõigil väidetel oli ühisosa teiste tunnustega piisavalt suur (kommunaliteet $> 0,3$) ning alg tunnuse ja faktori vaheline seos piisavalt tugev (faktorlaadung $> 0,4$). Faktormudeli kirjeldusvõime oli 63,83% kogu

variatsioonist. Faktorisse kuuluvad väited, väidete kommunaliteetidid ja faktorlaadungid on toodud Lisas 4.

Oskuste faktormudeli esimene faktor nimetati „*Vanemate julgustamine ja nõustamine*“. Faktorisse kuulus kaheksa väidet (Vt Lisa 4). Faktori reliaablus oli 0,929 ning kirjeldusvõime 27,01% kogu variatsioonist. Faktorisse kuulusid väited, mis kirjeldasid õpetajate oskusi vanemaid julgustada ja nõustada.

Teine faktor nimetati „*Koostöö hindamine ja arendamine*“ ning sellesse kuulus üheksa väidet (Vt Lisa 4). Faktori reliaablus oli 0,874 ning kirjeldusvõime 21,55% kogu variatsioonist. Faktorisse kuulusid väited, mis kirjeldasid õpetajate oskusi hinnata ja edasi arendada koostööd vanematega.

Kolmas faktor nimetati „*Suhtlemine vanematega*“ ning sellesse kuulus kolm väidet (Vt Lisa 4). Faktori reliaablus oli 0,732 ning kirjeldusvõime 15,26% kogu variatsioonist. Faktorisse kuulusid väited, mis kirjeldasid õpetajate oskusi vanematega suhelda.

Tabelis 2 esitatakse klassiõpetajate oma oskuste kohta antud hinnangute kirjeldav statistika faktorite kaupa.

Tabel 2. Õpetajate hinnatud oskuste miinimumid, maksimumid, faktorkeskmsed ja standardhälbed

Faktorid	Min	Max	M	SD
Suhtlemine vanematega	3,00	6	5,30	0,65
Koostöö hindamine ja arendamine	2,56	6	4,34	0,82
Vanemate julgustamine ja nõustamine	1,25	6	3,38	1,15

Märkused. Min – miinimum; Max – maksimum; M – keskmine; SD – standardhälve

Kahele faktorile antud hinnangud jäid 6-punktilises skaalas üle 3,5 punkti ehk üle skaala keskmise. Koondkeskmiste alusel hindasid õpetajad kõige kõrgemaks oma oskusi vanematega suhelda. Pisut madalamalt hindasid õpetajad oma oskusi koostööd hinnata ja arendada. Alla skaala keskmise hindasid õpetajad oma oskusi vanemaid julgustada ja nõustada.

Hoiakute faktormudel ja kirjeldav statistika

Kasutades KMO ja Barletti teste leiti, et tunnuste vahel on piisavalt seoseid faktoranalüüsi tegemiseks (KMO 0,690; $p < 0,01$). Skaala faktoranalüüs sisaldas algselt 15 väidet õpetajate hoiakute kohta. Esialgu faktorite arvu ei piiratud ning faktoranalüüsi tulemusel tekkis viiefaktoriline struktuur. Vaadates faktorstruktuuri loogilisust ja väidete jaotust piirati

faktorite arvu ning leiti sobivaim olevat kolmefaktoriline struktuur. Faktormudeli kirjeldusvõime tõstmiseks eemaldati kolm väidet, millel oli madal ühisosa teiste tunnustega (kommunaliteet $<0,30$). Välja jäeti väited: *Vanemad ja õpetajad on võrdsed partnerid*; *Vanemad on väärtuslikud infoallikad oma laste kohta* ja *Vanemad on laste esmased õpetajad*. Lõplikku faktoranalüüsi jäeti 12 väidet, saadud kolmefaktoriline mudel oli selge ja loogiline. Kõigil väidetel oli ühisosa teiste tunnustega piisavalt suur (kommunaliteet $>0,3$) ning algunnuse ja faktori vaheline seos piisavalt tugev (faktorlaadung $> 0,4$). Faktormudeli kirjeldusvõime oli 61,91% kogu variatsioonist. Faktorisse kuuluvad väited, väidete kommunaliteetid ja faktorlaadungid on toodud Lisas 5.

Hoiakute faktormudeli esimene faktor nimetati „*Vanemate väärtustamine koostöös*“. Faktorisse kuulus kolm väidet (Vt Lisa 5). Faktori reliaablus oli 0,747 ning kirjeldusvõime 21,62% kogu variatsioonist. Faktorisse kuulusid väited, mis kirjeldasid õpetajate hoiakuid vanemate väärtustamisest koostöö tegemisel.

Teine faktor nimetati „*Vanemate austamine ja positiivne suhtumine*“ ning faktorisse kuulus viis väidet (Vt Lisa 5). Faktori reliaablus oli 0,762 ning kirjeldusvõime 21,56% kogu variatsioonist. Faktorisse kuulusid väited, mis kirjeldasid õpetajate hoiakuid vanemate austamisest ja erisuste aktsepteerimisest ning vanematesse positiivselt suhtumisest.

Kolmas faktor nimetati „*Vanemate kaasamine ja toetamine*“. Faktorisse kuulus neli väidet (Vt Lisa 5). Faktori reliaablus oli 0,726 ning kirjeldusvõime 18,72% kogu variatsioonist. Faktorisse kuulusid väited, mis kirjeldasid õpetajate hoiakuid vanemate kaasamisest ja toetamisest.

Tabelis 3 esitatakse klassiõpetajate oma hoiakute kohta antud hinnangute kirjeldav statistika faktorite kaupa.

Tabel 3. Hoiakute miinimumid, maksimumid, faktorkeskmsed ja standardhälbed

Faktorid	Min	Max	M	SD
Vanemate väärtustamine koostöös	4	6	5,87	0,34
Vanemate austamine ja positiivne suhtumine	3,2	6	5,18	0,67
Vanemate kaasamine ja toetamine	2,5	6	4,68	0,79

Märkused. Min – miinimum; Max – maksimum; M – keskmine; SD – standardhälve

Kõikidele faktoritele antud hinnangud jäid 6-punktilises skaalas üle 3,5 punkti ehk üle skaala keskmise. Koondkeskmiste alusel hindasid õpetajad kõige kõrgemalt oma hoiakuid vanemate väärtustamisest koostöös. Pisut madalamalt hindasid õpetajad oma hoiakuid vanemate austamisest ja nendesse positiivselt suhtumisest. Madalamalt hindasid õpetajad ka oma hoiakuid vanemate kaasamisest ja toetamisest.

3.2. Klassiõpetajate hinnangud oma õpetajakoolituses saadud ettevalmistusele koostööks lastevanematega

Teise uurimisküsimusega otsiti vastust, kuidas õpetajad hindavad oma õpetajakoolituses saadud teadmisi, oskusi ja hoiakuid koostööks lastevanematega. Õpetajakoolituses saadud teadmiste antud hinnangud on esitatud tabelis 4. Teadmiste osas hindasid õpetajad oma ettevalmistuses kõige kõrgemalt saadud teadmisi koostöö tähtsusest vanematega, mis jäi ainsana 6-punktilises skaalas üle 3,5 punkti ehk üle skaala keskmise. Alla skaala keskmise ehk madalamalt hindasid õpetajad teadmisi erinevatest koostöövormidest, teadmisi koostöö algatamisest, teadmisi probleemsituatsioonide lahendamise ning vanemate kaasamisest. Kõige madalamalt hindasid õpetajad saadud teadmisi vanemate nõustamise põhimõtetest.

Tabel 4. Õpetajate hinnangud õpetajakoolitusest saadud teadmiste - miinimumid, maksimumid, keskmised ja standardhälbed

Väited	Min	Max	M	SD
Sain õpetajakoolitusest teadmised koostöö tähtsusest vanematega	1	6	3,75	1,41
Sain õpetajakoolitusest teadmised erinevatest koostöövormidest vanematega	1	6	3,32	1,37
Sain õpetajakoolitusest teadmised, kuidas vanematega koostööd algatada	1	6	3,08	1,41
Sain õpetajakoolitusest teadmised vanematega koostöös ettetulevate probleemsituatsioonide lahendamiseks	1	5	2,83	1,26
Sain õpetajakoolitusest teadmised, kuidas vanemaid õppeprotsessi ja aruteludesse kaasata	1	5	2,79	1,19
Sain õpetajakoolitusest teadmised vanemate nõustamise põhimõtetest	1	5	2,66	1,3

Märkused. Min – miinimum; Max – maksimum; M – keskmine; SD - standardhälve

Etteantud väidetele lisaks said vastajad lisada, milliseid teadmisi õpetajakoolitus veel sisaldas, mida eespool ei olnud nimetatud. Seda võimalust kasutas kokku 24 õpetajat. Kõige rohkem ehk 11 vastaja poolt toodi aga välja, et õpetajakoolituses puudus vanematega koostööks vajalike teadmiste õpetamine ning seega ei saadud ülikoolist vanematega koostööks vajalikke teadmisi. Lisaks ankeedis nimetatud teadmiste toodi välja kolmel korral teadmisi erineva kultuuritaustaga peredega suhtlemise kohta. Kaks õpetajat tõid välja teadmisi arenguvestluste läbiviimise kohta. Kahel korral mainiti teadmisi konfliktide lahendamise teooriast. Lisaks toodi välja ühel korral teadmisi õpetaja ja lapsevanema õigustest ja kohustustest, teadmised võimalikest suhtluskanalitest, teadmised viisakate kirjade saatmisest vanematele, teadmine, kuidas tegeleda ülientusiastlike vanematega ning teadmised aktiivse kuulamise tehnikatest.

Ma küll väga hindan ülikoolilt saadud didaktilisi ja teoreetilisi teadmisi, ent suurem osa sellest, mis puudutab koostööd vanematega, olen pidanud õppima töö käigus ja selles osas ei ole ei mind ega ka teisi kolleege ülikool ette valmistanud. Oleme sellest ka kolleegidega rääkinud ja leiame, et see on üks praeguse pedagoogilise hariduse kitsaskohti. (Tartu Ülikooli 2017.a vilistlane)

Õpetajakoolituses saadud oskustele antud hinnangud on esitatud tabelis 5. Kõikidele väidetele antud hinnangud jäid 6-punktilises skaalas alla 3,5 punkti ehk alla skaala keskmise. Kõige kõrgemalt hindasid õpetajad enda oskusi oma seisukohti esitada ja neid põhjendada. Madalamalt hindasid õpetajad saadud oskusi koostööd algatada ja vanematega koostööd teha, oskusi vanematega usalduslikku suhet luua, probleemsituatsioone lahendada ja vanemaid kaasata. Kõige madalamalt hindasid õpetajad saadud oskusi nõustamisvõtete rakendamiseks vanematele.

Tabel 5. Õpetajate hinnangud õpetajakoolitusest saadud oskustele - miinimumid, maksimumid, keskmised ja standardhälbed

Väited	Min	Max	M	SD
Sain õpetajakoolitusest oskused, kuidas enda seisukohti esitada ja neid põhjendada	1	6	3,28	1,26
Sain õpetajakoolitusest oskused, kuidas algatada ja teha koostööd vanematega	1	6	3,06	1,23
Sain õpetajakoolitusest oskused usaldusliku suhte loomiseks vanematega	1	5	2,96	1,22
Sain õpetajakoolitusest oskused, kuidas vanematega koostööd tehes ettetulevaid probleemsituatsioone lahendada	1	5	2,79	1,04
Sain õpetajakoolitusest oskused, kuidas vanemaid kaasata lapse arengut puudutavate otsuste tegemisse ja nende rakendamisse	1	5	2,77	1,05
Sain õpetajakoolitusest oskused nõustamisvõtete rakendamiseks vanematele	1	5	2,55	1,20

Märkused. Min – miinimum; Max – maksimum; M – keskmine; SD - standardhälve

Vastajad said ka lisada, milliseid oskusi õpetajakoolitus veel arendas, mida eespool ei olnud nimetatud. Oma vastuseid lisas 13 õpetajat. Üheksa õpetajat vastasid, et nad ei saanud ülikoolist vajalikke oskusi vanematega koostöö tegemiseks, sest puudus sellekohane ettevalmistus. Lisaks ankeedis väljatoodud oskustele tõid kaks õpetajat välja enesekehtestamise oskuse. Ühel korral mainiti ka probleemilahendamise oskust ning peegeldamise oskust.

Ma ütleks, et sõna "Sain oskuse" on raske defineerida. Ma sain veidi teoreetilist infot, aga tegelikult oli ettevalmistus päriselt selleks, mis mind ees ootab ja kui suured on vanemate nõudmised. Kui palju erinevaid vanemaid on ja kas ja kuidas toetab kool õpetaja arengut kui läbirääkija ja klassijuhataja, väga väga vähe. Ülikool õpetab õpetajaks, mitte klassijuhatajaks. (Tartu Ülikooli 2019.a vilistlane)

Õpetajakoolituses kujunenud hoiakutele antud hinnangud on esitatud tabelis 6. Kõige kõrgemalt hindasid õpetajad hoiakut, et vanematega koostöö tegemine on oluline. Kõrgelt hindasid õpetajad ka vanemate panuse hindamist ning koostöö osas positiivselt meelestatud olemist. Madalamalt ehk alla skaala keskmise hindasid õpetajad tunnet, et vanematega koostöö tegemine on meeldiv. Madalamalt hindasid õpetajad ka peale õpetajakoolituse läbimist enda valmisolekut vanematega koostööd teha ning koostööks vajalike oskuste ja teadmiste olemasolu. Kõige madalamalt hindasid õpetajad hoiakut, et vanematega koostöö tegemine on lihtne.

Tabel 6. Õpetajate hinnangud õpetajakoolitusest saadud hoiakutele - miinimumid, maksimumid, keskmised ja standardhälbed

Väited	Min	Max	M	SD
Tundsin peale õpetajakoolituse läbimist, et vanematega koostöö tegemine on oluline	1	6	4,75	1,37
Tundsin peale õpetajakoolituse läbimist, et hindan kõrgelt vanemate panust	1	6	4,23	1,17
Olin peale õpetajakoolituse läbimist vanematega koostöö tegemise osas positiivselt meelestatud	1	6	3,72	1,32
Tundsin peale õpetajakoolituse läbimist, et mulle meeldib vanematega koostööd teha	1	6	3,28	1,33
Tundsin, et peale õpetajakoolituse läbimist olin valmis vanematega koostööd tegema	1	5	2,75	1,14
Tundsin peale õpetajakoolitust, et mul on olemas vanematega koostööks vajalikud teadmised ja oskused	1	6	2,70	1,15
Tundsin peale õpetajakoolituse läbimist, et vanematega koostöö tegemine on lihtne	1	5	2,34	1,14

Märkused. Min – miinimum; Max – maksimum; M – keskmine; SD - standardhälve

Võimalust lisada omalt poolt hoiakuid, mida õpetajakoolitus veel kujundas vastas kokku 22 õpetajat. Neli õpetajat vastasid, et õpetajakoolituses ei käsitletud vanematega koostöö tegemist puudutavaid teemasid ning seega õpetajakoolitus ei kujundanud vanematega koostööks sobivaid hoiakuid.

Õpetajakoolituse ajal räägiti koostööst vanematega vähe, seega alguses tekkis kadunud tunne, kui tuli korraldada koosolek või esimesed arenguestlused (millest alustada jne). Lisaks hoolimata mitmeaastasest töötamisest koolis, tunnen siiski ebakindlust vanemaga kohtudes. (Tallinna Ülikooli 2017.a vilistlane)

Lisaks ankeedis väljatoodud hoiakutele tõid kaheksa õpetajat välja, et õpetajakoolitus kujundas erinevaid positiivseid hoiakuid. Näiteks nimetati järgnevaid hoiakuid: õpetaja ja vanema koostöö on lapse eduka toimetuleku aluseks, vanemaid ei tohiks karta, vanematega koostöö tegemine on lihtne, vanematesse tuleks suhtuda neutraalselt ning tuleb olla õpetajana rahulik ja arendada kahepoolset koostööd lastevanematega.

Õpetajakoolitus kujundas kõik positiivsed hoiakud - koostöö vanematega on oluline ja vajalik ning lapse edu jaoks kasulik. Siiski ei õpetatud, kuidas head koostööd saavutada, eriti probleemsete laste vanematega. Esimesed paar aastat koolis oli tõeline ellujäämiskursus ning seda just lapsevanemate koha pealt (üksikud lapsevanemad muidugi). (Tallinna Ülikooli 2017.a vilistlane)

Kaheksa õpetajat nimetasid erinevaid negatiivseid hoiakuid, mida õpetajakoolitus kujundas. Näiteks toodi välja hoiakut, et vanematega suhtlemine on tüütu, raske ja keeruline, vanemad on vaenulikud, halvustavad ja ei taha koostööd teha ning tunti üleüldist hirmu ja eelarvamust vanematega koostöö tegemise osas.

Kaks õpetajat tõid välja, et õpetajakoolitusest oli kujunenud hoiak, mis tegelikkuses ei vastanud nende kogemuses tõele. Näiteks mainiti, et õpetajakoolituses tekkis hoiak, et lapsevanemal on alati igas olukorras õigus. Samuti toodi välja hoiakut, et vanematega koostöö tegemine on väga väike ja mitte niivõrd oluline osa õpetajatööst, kuid tegelikkuses õpetajana tööle asudes leiti, et koostöö tegemine määrab väga oluliselt õpetaja töö planeerimist ja õpilastele tagasiside andmist.

3.3. Klassiõpetajate arvamused õpetajakoolituses põhjalikumat ettevalmistust vajanud teemade kohta

Klassiõpetajatelt küsiti, mille osas oleks neil olnud õpetajakoolituses vaja põhjalikumat ettevalmistust lastevanematega koostöö tegemiseks. Küsimusele saadi 49 vastust.

Kvalitatiivse sisuanalüüsi tulemusena moodustus vastustest 4 kategooriat – 1) *Suhtlemine ja suhtlemisstrateegiad*, 2) *Koostöö ja erinevad koostöövormid*, 3) *Enesehoid*, 4) *Meetodid koostööoskuste õppimiseks* (Vt Lisa 6)

Esimese, Suhtlemise ja suhtlemisstrateegiate kategooria alla koondusid suhtlemisega seotud aspektid, mille osas õpetajad oleksid soovinud põhjalikumat ettevalmistust. Nendeks on suhtlemine erineva taustaga või keeruliste vanematega ning ka keeruliste vestluste pidamine, mida mainiti 21 korral. Veel nimetati kaheksal korral vanemate nõustamist ja toetamist. Kolmel korral toodi välja nii neutraalset eneseväljendust kui ka probleemide ennetamist ja lahendamist.

Ülikoolis oleksin tahtnud saada seda, mida hiljem koolitusena juurde sain. Et kuidas emotsionaalseid vestlusi juhtida, kuidas ise toime tulla raskete vestlustega. Kahjuks oli nõrk õpingute ajal ka see pool, et kuidas nõustada vanemat haridusliku erivajaduse või õpiraskuste puhul. Reaalselt aitasid õpetajana tööle asudes kolleegide näited, toetus ja positiivsus. Õppimist vajas ka oskus mõningaid asju mitte hinge võtta ning nt mitte reageerida kohe emotsionaalsele kirjale. Palju oleneb ka sellest, kuidas ise vanematele lähened. Kogemus näitab kolleege jälgides, et tihti saad seda, mida ise

välja kiirgad. Ehk et õpetajast ja tema suhtumisest sõltub samuti palju. (Tallinna Ülikooli 2019.a vilistlane)

Õpetajad tõid välja, et nad oleksid vajanud põhjalikumat ettevalmistust teemades, mis on seotud koostöö ja erinevate koostöövormidega. Nendeks on arenguvestluste läbiviimine, mida mainiti 8 korda, koostöö algatamine ja arendamine, mida mainiti samuti 8 korda, vanemate kaasamine, mida toodi välja 5 korral ning koosolekute pidamine, mida nimetati kolmel korral.

Minu hinnangul ei valmistanud õpetajakoolitus tudengina eraldi ette vanematega töötamiseks. Praktikal olles võiks mentorõpetaja eraldi tähelepanu pöörata ka sellele, millisel viisil ta suhtleb vanematega ning jagada enda kogemuslugusid. Näiteks milliseid teemasid käsitletakse lapsevanemate koosolekul või kuidas näeb välja arenguvestlus. (Tartu Ülikooli 2021.a vilistlane)

Õpetaja enesehoiuga seonduvatest teemadest, tõid õpetajad välja, et nad oleksid soovinud põhjalikumat ettevalmistust enesekehtestamise kohta, mida toodi välja neljal korral. Piiride seadmist mainiti kolmel korral. Enda eest seismist ning seaduste (õiguste ja kohustuste) tundmist toodi mõlemaid välja kahel korral. Lisaks tõi üks õpetaja välja ka enda säästmist perede probleemidest.

Võib-olla jäi puudu enesekindlusest või eneseusust (enda otsuste, arvamuste põhjendamine või õigustamine; julgus öelda „Ei“). Oli tihti tunne, et kes olen mina, et üldse midagi öelda. (Tartu Ülikooli 2018.a vilistlane)

Veel nimetasid õpetajad, et nad oleksid soovinud õpetajakoolituses koostööoskusi õppida erinevate meetodite kaudu. Näiteks situatsioonianalüüsi kaudu, mida toodi välja 6 korral. Situatsioonianalüüsi all mõeldi erinevate näidissituatsioonide ühist analüüsimist ja erinevate lahenduskäikude mõtlemist õpetajakoolituses. Rollimänge mainiti viiel korral. Konfliktilahendust, positiivsete hoiakute kujundamist positiivsete situatsioonide kaudu ning klassijuhataja tööd ja kohustusi mainiti kõiki kolmel korral. Positiivsete hoiakute kujundamise all mõeldi just positiivsete olukordade ja situatsioonide analüüsimist õpetajakoolituses, et tulevased õpetajad oleksid vanematega koostöö osas positiivselt meelestatud ning et õppeainetes ei analüüsitaks ainult negatiivseid juhtumeid seoses koostööga vanematega. Klassijuhataja töö ja kohustuste all on mõeldud õpetajate ettevalmistust klassijuhataja töö tegemiseks. Näiteks erinevate situatsioonide läbi mängimist, mis klassijuhataja töös ette võivad tulla.

Oleksin soovinud rohkem praktikat ülikooli ajal, kus saan tegeleda vanematega või mingite probleemidega, mis on tekkinud (probleemid anonümiseeritud ja toodud tagasi tudengitele). Seda oli küll, aga liialt vähe ja enamasti olid probleemid väga ilustatud. Kui tööd alustasin, siis oli ikka väga raske, sest ülikoolis sain selliseid kergeid probleeme lahendada. (Tartu Ülikooli 2021.a vilistlane)

Kuidas juhatada klassi - üks asi on lapsed ja hoopis teine teema on lapsevanemad ja seda just 1.klassis kui kõik on uued inimesed ja tulevad oma ootuste ja arvamustega. Ülikoolist tulles oli kogu see, mis päris koolis nõutakse väga suur šokk, sest tegelikult õpetajakoolitus ei anna seda lapsevanemaga suhtlemise oskust ja klassijuhatamise oskust. Kõik on teooria baasil, kui sedagi. Praktikatel meil neid osasid harjutada ei lasta, mis on ka mõistetav, et miks see nii on, aga kui seda oleks võimalik muuta, oleks see väga suurepärane - olla päriselt klassijuhataja kasvõi lühikest perioodi. (Tartu Ülikooli 2019.a vilistlane)

Lisaks vastas seitse õpetajat, et nad oleksid vajanud põhjalikumat ettevalmistust kõigis ankeedis välja toodud valdkondades.

Õpetajatelt küsiti ka, mis valdkondades vajaksid nad hetkeseisuga täienduskoolitust vanematega koostöö tegemiseks. Küsimusele saadi 50 vastust. Kvalitatiivse sisuanalüüsi tulemusena moodustus vastustest 3 kategooriat – 1) *Suhtlemine ja suhtlemisstrateegiad* 2) *Koostöö ja erinevad koostöövormid*, 3) *Enesehoid*. (Vt Lisa 7)

Esimese kategooria alla koondusid suhtlemisega seotud aspektid. Õpetajad tõid välja, et nad sooviksid täienduskoolitust erineva taustaga või keeruliste vanematega suhtlemise kohta ning keeruliste vestluste pidamise kohta. Seda nimetati 13 korral. Samuti mainiti 13 korral vanemate nõustamist ja toetamist. Kuuel korral mainiti vanemate hoiakute kujundamist või muutmist, mille all mõeldi, et soovitakse teada, kuidas käituda olukorras, kus näiteks lapsevanema hoiak on õpetaja või kooli suhtes negatiivne ning kuidas vanemate hoiakuid ümber pöörata. Probleemide ennetamist ja lahendamist toodi välja viiel korral. Kahel korral mainiti ka neutraalset eneseväljendust.

Teise kategooria alla koondusid koostöö ja erinevate koostöövormidega seonduvad teemad, mille osas õpetajad sooviksid saada täienduskoolitusi. Õpetajad nimetasid vanemate kaasamist, mida toodi välja 15 korral. Nendest seitsmel korral mõeldi just keerulise või mittekoostöise vanema kaasamisele. Koostöö algatamist ja arendamist nimetati kaheksal korral. Neljal korral toodi välja arenguvestluste läbiviimist ning kahel korral mainiti ka koosolekute pidamist.

Õpetaja enesehoiuga seonduvatest teemadest tõid õpetajad välja, et nad oleksid soovinud põhjalikumat ettevalmistust enesekehtestamise ja piiride seadmise kohta, mida toodi välja kahel korral. Kaks korda nimetati ka Seaduste (õiguste ja kohustuste) tundmist ning ühel korral mainiti ka enda säästmist perede probleemidest.

Lisaks vastas viis õpetajat, et nad ei vaja hetkel täienduskoolitust vanematega koostöö tegemise teemal ning kaks õpetajat vastas, et igasugune koolitus on kasulik ning nad sooviksid täienduskoolitust kõikides vanematega koostööd sisaldavates aspektides.

3.4. Seosed õpetajakoolituses saadud teadmiste ja oskuste ning klassiõpetajatel tekkinud hoiakute vahel

Korrelatsioonid õpetajakoolituses saadud teadmiste, oskuste ning õpetajatel tekkinud hoiakute vahel on esitatud Lisas 8 asuvas tabelis. Analüüsist selgus, et omavahelises korrelatsioonis olid vähesed faktorid. Korrelatsioonikordajate tugevus vaadeldud faktorite vahel oli valdavalt keskmine ($0,3 < r < 0,7$).

Kõik teadmiste faktorid olid omavahel positiivses seoses. Ka oskuste faktorid olid omavahel positiivses seoses. Hoiakute faktorite vahel olid omavahelises positiivses seoses hoiakud vanemate väärtustamisest koostöös ning hoiakud vanemate austamisest ja positiivsest suhtumisest ($r = 0,308$; $p < 0,05$). Samuti olid positiivses seoses hoiakud vanemate austamisest ja positiivsest suhtumisest ning hoiakud vanemate kaasamisest ja toetamisest ($r = 0,355$; $p < 0,01$). Vanemate väärtustamisest koostöös ning vanemate kaasamise ja toetamise vahel ei leitud olulist statistilist seost.

Kõige tugevam positiivne seos leiti hinnangute vahel, mis vastajad andsid oma vanemate toetamise teadmiste ning vanemate julgustamise ja nõustamise oskuste kohta ($r = 0,68$; $p < 0,01$). Samuti seostusid vanemate toetamise teadmised positiivselt oskustega koostööd hinnata ja arendada ($r = 0,516$; $p < 0,01$). Teadmistega koostööst vanematega leiti positiivne seos vanemate julgustamise ja nõustamise oskustega ($r = 0,335$; $p < 0,05$). Ühtki olulist seost ei ilmnunud teadmistele antud hinnangute ja hoiakute vahel.

Positiivne statistiliselt oluline seos oli ka koostöö hindamise ja arendamise oskuste ning vanemate koostöös väärtustamise hoiakute vahel ($r = 0,324$; $p < 0,05$). Hoiak vanemate väärtustamisest koostöös oli positiivses seoses ka oskustega vanematega suhelda ($r = 0,603$; $p < 0,01$).

4. Arutelu

Käesolevas peatükis analüüsitakse saadud tulemusi ja kõrvutatakse varasemate uuringutega. Peatüki ülesehituses lähtuti uurimisküsimuste järjekorrast. Peatüki lõpus tuuakse välja töö praktiline väärtus ja võimalikud piirangud.

Klassiõpetajate hinnangud oma teadmistele, oskustele ja hoiakutele koostööks lastevanematega

Esimese uurimisküsimusega sooviti teada saada, millised on algajate klassiõpetajate hinnangud oma teadmistele, oskustele ja hoiakutele koostööks lastevanematega. Selgus, et õpetajate antud hinnangud oma teadmistele, oskustele ja hoiakutele olid enamuse faktorites üle skaala keskmise. Teadmiste osas hindasid õpetajad kõige kõrgemalt oma teadmisi koostööst vanematega. Tulemused näitavad, et õpetajate endi hinnangul on neil üldised teadmised koostöö kasulikkusest ja olulisusest, mis on väga positiivne tulemus, sest uuringus osalenud õpetajad mõistavad seega koostöö põhilisi eesmärke ja vajalikkust ning loodetavasti on neil selle põhjal ka motivatsioon vanematega koostööd algatada ja olemasolevat koostööd edasi arendada. Ka Visković ja Jevtić (2017) uuringus osalenud õpetajad hindasid kõrgeks oma teadmisi koostööst vanematega, mis näitab, et nii Eestis, kui ka mujal maailmas on õpetajate koolitamisel pandud rõhku koostöö tegemise põhiaspektide õpetamisele. Oskuste osas hindasid õpetajad kõige kõrgemalt oma oskusi vanematega suhelda. Suhtlemisel ja suhtlusviisil on väga oluline osa vanematega koostöö tegemisel, sest kui suhtlemisel tekivad probleemid võib see tekitada vanemates hirme ja eelarvamusi, mis mõjutavad ka lapsevanema koostööd edaspidi lapse järgmiste õpetajatega (Palts, 2019). Seega on positiivne tulemus, et uuringus osalenud õpetajad hindavad kõrgeks oma oskusi kasutada avatud suhtlust ja erinevaid kommunikatsioonikanaleid ning julgustada kahepoolset suhtlust, sest need aspektid on aluseks kahepoolse ja efektiivse suhtluse kasutamisele ja seega ka tugeva koostöö algatamisele.

Kõrvutades teadmiste ja oskustega, hindasid õpetajad oma hoiakuid kõige kõrgemalt. Ka õpetajate avatud küsimuste vastustes toodi välja, et õpetajakoolitus kujundas vajalikud positiivsed hoiakud, kuid ei õpetanud kuidas head koostööd saavutada ja hoida. Tulemuste põhjal võib oletada, et uuringus osalenud õpetajatel jäi õpetajakoolituses põhiliselt puudu teadmistest, oskustest ja hoiakutest, mis toetaksid õpetajaid vanemate julgustamisel, nõustamisel, toetamisel ja kaasamisel. Need on aga Epsteini mudeli põhjal ühed põhilistest võimalustest vanemaid kooliellu kaasata, et omakorda õpilasi võimalikult hästi toetada (Epstein, 1995). Seega oleks õpetajate arenguks ja vanematega koostöö tugevdamiseks vajalik täienduskoolitustes tegeleda põhiliselt vanemate julgustamise, nõustamise, toetamise ja kaasamise teemadega. Samuti võiksid need aspektid sisalduda tulevaste õpetajate koolitamisel juba õpetajakoolituse ajal.

Klassiõpetajate hinnangud oma õpetajakoolituses saadud ettevalmistusele koostööks lastevanematega

Teise uurimisküsimusega sooviti teada saada, missugused on algajate klassiõpetajate hinnangud oma õpetajakoolituses saadud ettevalmistusele lastevanematega koostööks. Uurimusest selgus, et õpetajate antud kõige kõrgemad ja kõige madalamad hinnangud õpetajakoolituses saadud ettevalmistuse kohta olid nii teadmiste, oskuste kui ka hoiakute osas kooskõlas esimese uurimisküsimuse tulemustega, kus õpetajad hindasid enda olemasolevaid teadmisi, oskusi ja hoiakuid vanematega koostöö tegemise kohta. Sellest võib järeldada, et neid teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mille arendamisega õpetajakoolituses on tegeletud, need on ka aastaid hiljem õpetajatel endi hinnangul kõige tugevamad ning nendes valdkondades, millega õpetajakoolituses ei ole tegeletud, tunnevad õpetajad ka ennast kõige ebakindlamalt. Selline tulemus on kooskõlas ka Nathans jt (2020) uurimusega, kus tõestati, et õpetajakoolituse üliõpilaste ettevalmistamine lastevanematega koostöö tegemiseks muudab ning parandab õpetajate oskusi ja hoiakuid selles valdkonnas. Ka Smith ja Sheridan (2019) on öelnud, et üheks koostöö tegemise eelduseks on tulevaste õpetajate koolitamine ja nende ettevalmistus koostööks.

Tuginedes õpetajate hinnangutele oma teadmistele, oskustele ja hoiakutele ning õpetajakoolitusele antud hinnangutele võib järeldada, et õpetajakoolitusest on saadud üldised teadmised koostööst ja selle olulisusest, kuid praktilisemad teadmised ja oskused probleemsituatsioonide lahendamiseks, vanemate kaasamisest ja nõustamisest ei ole õpetajakoolituses piisavalt läbi võetud. Ka Patte (2011) Ameerika Ühendriikides tehtud uuringus selgus, et õpetajakoolituse üliõpilased tõid enda õpetajakoolitust hinnates välja suhtlemisega seotud oskusi, kuid süvendatud teadmisi ja oskusi, mis toetaksid koostöö tegemist vanematega, ei olnud üliõpilased õpetajakoolitusest saanud. Üldiselt hindasid õpetajad kõrgemalt õpetajakoolitusest saadud teadmisi, kui oskusi. Ka Visković ja Jevtić (2017) leidsid, et õpetajate hinnangul said nad õpetajakoolitusest teadmised vanematega koostööks, kuid mitte vajalikke oskusi.

Õpetajakoolituses on aga teadmiste edasi andmine kindlasti lihtsam, kui vajalike oskuste õpetamine ja harjutamine. See tuleneb põhjustest, et praktikatel käimine on limiteeritud ajaga ning selle raames ei pruugi tekkida võimalusi vanematega kokkupuuteks. Keeruline on ka leida võimalusi, et üliõpilased saaksid praktiseerida reaalsete probleemolukordade ja konfliktide lahendamist ja selle käigus vanemate nõustamise ja toetamise harjutamist. Seega on paratamatu, et näiteks oskuste arendamisega seotud aspektid jäävad arendamiseks pigem peale õpetajakoolituse lõppu. Küll aga on siiski võimalik

arendada õpetajate teadmisi ja toetada positiivsete hoiakute tekkimist, et õpetajad oleksid võimalikult hästi ettevalmistatud praktilise õpetajatöö tegemiseks ja oma teadmiste rakendamiseks. Seega võiks õpetajakoolituses sisalduda vähemalt üks kohustuslik õppeaine vanematega koostöö tegemist puudutavate aspektide kohta, kus kujundataks realistlikum pilt sellest osast õpetajatöös.

Klassiõpetajate arvamused õpetajakoolituses põhjalikumat ettevalmistust vajanud teemade kohta

Kolmanda uurimisküsimusega sooviti teada saada, mille osas oleks algajatel klassiõpetajatel olnud vaja õpetajakoolituses põhjalikumat ettevalmistust lastevanematega koostöö tegemiseks. Uuringus osalenud õpetajad tõid kõige rohkem välja, et nad oleksid vajanud põhjalikumat ettevalmistust erineva taustaga või keeruliste vanematega suhtlemise ning ka keeruliste vestluste pidamise kohta. Sama tõid välja ka õpetajad, kes osalesid Laats (2020) magistr töö uuringus, kes hindasid madalaks oma suhtlemisioskusi keerulistes olukordades, suheldes lapsevanemate, kolleegide ning juhtkonnaga. Suhtlemisega seoses toodi käesolevas uuringus veel välja vanemate nõustamist ja toetamist, probleemide ennetamist ja lahendamist ning neutraalset eneseväljendust. Neutraalse eneseväljenduse harjutamise kohta on läbi viidud ka uuring, mis tõestas, et rollimängu kasutades on võimalik harjutada lastevanematega kirja teel neutraalsel viisil suhtlemist, et üliõpilased saaksid parandada oma eneseväljendusoskust ja tagasiside andmist vanematele (Macy *et al.*, 2021). Seega on selline õppimisviis üheks võimaluseks, kuidas tulevased õpetajad saaksid neutraalset eneseväljendust harjutada.

Veel nimetasid õpetajad mitmeid teemasid ja valdkondi, mida on esile toodud ka erinevates uuringutes soovitusena, kuidas õpetajakoolituses õpetajate ettevalmistust parandada (Patte, 2011; Smith & Sheridan, 2019). Näiteks tõid õpetajad välja, et nad oleksid soovinud põhjalikumat ettevalmistust arenguvestluste ja koosolekute läbiviimise, koostöö algatamise ja arendamise, vanemate kaasamise, enesekehtestamise ja piiride seadmise kohta. Veel nimetasid õpetajad, et nad oleksid soovinud õpetajakoolituses koostööoskusi õppida erinevate meetodite kaudu. Näiteks situatsioonianalüüsi, rollimängude, konfliktilahenduse ning klassijuhataja tööga tutvumise kaudu. Probleemsituatsioonide ja rollimängude kasutamine õpetajate koolitamisel on näidanud positiivseid tulemusi õpetajate teadmiste ja oskustele, kuidas vanemaid kaasata ja nendega suhelda (Mehlig & Shumow, 2013).

Seega võiks õpetajakoolituses sisalduda suuremas matus õppeaineid, kus õpitaks suhtlemisoskusi, et hakkama saada keeruliste olukordade lahendamisega ja erinevate

inimestega suhtlemisega. Õpetajate ettevalmistusel võiks vanematega koostöö tegemist õppida erinevate situatsioonide lahendamise ja olukordade näitlikustamise kaudu, et tulevastel õpetajatel tekiks mingigi realistlik pilt sellest, mis neil tulevikus ees ootab. Kui õpetajad on õpetajakoolituses lahendanud sarnaseid olukordi, mis neil reaalses elus ette tulevad, on neil keerulistes olukordades lihtsam leida lahendusi, sest nad on erinevaid situatsioone ja lahenduskäike varem läbi mõelnud ning seega on nad paremini ette valmistatud kiirelt ja asjakohaselt reageerima.

Õpetajatelt küsiti ka, mis valdkondades vajaksid nad hetkeseisuga täienduskoolitust vanematega koostöö tegemiseks. Tulemused olid väga sarnased eelmise küsimuse vastustele, kus sooviti teada, mille osas oleksid õpetajad vajanud õpetajakoolituses põhjalikumalt ettevalmistust vanematega koostöö tegemiseks. Võrreldes soovidega õpetajakoolituses pakutule, ei tunta vajadust täienduskoolituseks, kus õppida koostööoskusi erinevate meetodite kaudu, nagu situatsioonianalüüs ja rollimängud. See tuleneb arvatavasti põhjusest, et õpetajatel on juba piisavalt kogemusi ja näiteid enda õpetajatööst ning nad ei tunne enam vajadust erinevaid situatsioone läbi mängida ja analüüsida. Küll aga tunnevad õpetajad endiselt vajadust suhtlemiskoolitusteks, vanemate nõustamiskoolitusteks ja vanemate kaasamise õppimiseks. Õpetajad vajavad innovaatilisi ideid ja nõuandeid, kuidas vanemaid toetada ja kooliellu kaasata, et tugevdada koostööd lastevanematega.

Seosed õpetajakoolituses saadud teadmiste ja oskuste ning klassiõpetajatel tekkinud hoiakute vahel

Neljanda uurimisküsimusega sooviti teada saada, millised seosed on õpetajakoolituses saadud teadmiste ja oskuste ning õpetajatel tekkinud hoiakute vahel. Kõige tugevam positiivne seos leiti hinnangute vahel, mis õpetajad andsid oma vanemate toetamise teadmiste ning vanemate julgustamise ja nõustamise oskuste kohta. Tulemus näitab, et õpetajad, kes arvasid, et neil on teadmised vanemate toetamisest, hindasid ka kõrgemalt oma oskusi vanemaid julgustada ja nõustada. Samuti seostusid positiivselt hinnangud vanemate toetamise teadmistele hinnangutega koostöö hindamise ja arendamise oskustele. Sellest võib järeldada, et õpetajad, kes arvasid, et neil on teadmisi, kuidas vanemaid toetada, hindasid ka kõrgemalt oma oskusi koostööd edasi arendada ja olemasolevat koostööd hinnata. Vanematega koostöö tegemise teadmiste ning vanemate julgustamise ja nõustamise oskuste vahel leiti positiivne seos. See näitab, et kui õpetajal on baasteadmised koostöö olulisusest, eesmärkidest ja takistavatest teguritest, siis tunneb õpetaja end kindlamalt oma oskustes vanemaid julgustada ja nõustada.

Nathans jt (2020) tõestasid samuti, et õpetajate teadmiste arendamine mõjutas positiivselt õpetajate oskusi vanematega koostööd teha.

Ühtki olulist seost ei ilmnenud teadmiste antud hinnangute ja hoiakute vahel. Samas Nathans jt (2020) uuringu tulemustest ilmnes, et õpetajakoolituse üliõpilaste hoiakud muutusid positiivsemaks peale vanematega koostöö tegemiseks saadud teadmisi. Erinevus Nathansi jt (2020) uuringu ja käesoleva uuringu tulemuste vahel võib tuleneda sellest, et suur osa käesolevas uuringus osalenud õpetajaid tundsid, et nad ei ole saanud õpetajakoolitusest piisavalt teadmisi vanematega koostöö tegemiseks. Patte (2011) ning Visković ja Jevtić (2017) toovad välja, et koostöö oskuste ja teadmiste õppimine juba õpetajakoolituse alguses on oluline õpetajate hoiakute ja arvamuste arenemiseks ning õpitud teadmiste kinnistamiseks ja harjutamiseks. Nad rõhutavad, et hoiakute muutmiseks on olulisel kohal aeg ning õpetaja eneserefleksioon. Kuna käesolevas uuringus osalenud õpetajad ei saanud enda hinnangul õpetajakoolitusest piisavalt teadmisi vanematega koostööks, ei olnud ka vajalikku aega õpetajate hoiakute arenemiseks ja muutmiseks. See võib olla põhjuseks, miks siinses uuringus ei leitud seoseid teadmiste antud hinnangute ja hoiakute vahel.

Positiivne statistiliselt oluline seos oli ka koostöö hindamise ja arendamise oskuste ning vanemate väärtustamise hoiakute vahel. See näitab, et kui õpetaja väärtustab koostöö tegemisel vanemate panust, siis hindab õpetaja ka kõrgemalt enda oskusi koostööd hinnata ja edasi arendada. Ka Brown jt (2014) on öelnud, et kui õpetaja väärtustab vanemate panust ning oskab ära kasutada vanemate teadmisi ja ressursse, siis on võimalik koostööd edukamalt edasi arendada ja toimima panna. Hinnangud vanematega suhtlemise oskustele olid positiivses seoses hoiakuga vanemate väärtustamisest. See näitab, et kui õpetaja väärtustab koostöö tegemisel vanemate panust, siis mõjutab see positiivselt õpetaja hinnangud oma oskustele vanematega suhelda. Ka Jeynes (2018) on väitnud, et kui lapsevanem tunneb ennast väärtustatuna on tõenäolisem, et lapsevanem suhtub õpetajasse positiivselt ning kahepoolne koostöö ja suhtlus saab toimida. Seega on kindlasti oluline ka edaspidi õpetajakoolituses toetada positiivsete hoiakute kujundamist, sest need pakuvad õpetajale tuge ja enesekindlust oma oskusi rakendada. Hoiakutel on suur roll õpetaja enda suhtumisele, sest mida õpetaja ise välja kiirgab ja millist suhtumist välja näitab, mõjutab ka tema suhteid nii õpilaste, vanemate, kolleegidega kui ka juhtkonnaga.

Töö piirangud ja praktiline väärtus

Antud töös oli mõningaid probleeme valimi moodustamisega, kuna valimisse sobivaid õpetajaid oli keeruline leida. Seetõttu võttis valimi kokku saamine väga palju aega ja jäi lõpuks ikkagi üsna väikeseks. Seetõttu oli algselt kahtluse all faktoranalüüsi tegemine. Kuna varasematest uuringutest faktoranalüüsi selle skaala kohta ei leitud, aga faktoranalüüsi meetod sobis hästi olemasolevate andmete koondamiseks, siis oli soov see siiski ise läbi teha. Väiksema valimi puhul peab faktoranalüüsi tegemiseks olema vastajaid vähemalt kolm korda rohkem kui väiteid (Field, 2009). Teadmiste plokis oli 17 väidet ning hoiakute plokis 15 väidet ja seega 53 vastajat oli piisav selle tingimuse täitmiseks nende kahe plokki faktoranalüüsi jaoks. Oskuste plokis oli aga 23 väidet, mis eeldanuks faktoranalüüsiks vähemalt 69 vastajat. Olenemata sellest piirangust otsustati siiski faktoranalüüsi teha ka oskuste plokki väidetega, et säiliks ühtsus andmete analüüsimisel ning et oleks võimalik olemasolevaid andmeid koondada.

Hoiakute faktormudelil asub väide „*Ma säilitan positiivse suhtumise vanematesse isegi siis, kui nende hoiak minusse on negatiivne*“ faktoris „*Vanemate kaasamine ja toetamine*“. Sisuliselt sobiks väide aga paremini faktorisse „*Vanemate austamine ja positiivne suhtumine*“. Faktoranalüüs aga ei näidanud väitele piisavalt kõrget faktorlaadungit, et oleks võimalik väidet teise faktorisse ümber tõsta.

Teise uurimisküsimuse jaoks esitati tulemused üksikväidete kaupa, kuid otsustati siiski analüüsida kasutades aritmeetilisi keskmisi, mitte mediaane või protsente. Selline valik tehti, et säiliks ühtsus esimese uurimisküsimuse andmete analüüsimisega. Lisaks oli ankeedis vastamiseks 6-palli skaala, millel olid ainult äärmised otsad (1 ja 6) defineeritud.

Üheks piiranguks on ka see, et läbitud õpetajakoolitusele hinnangute andmine toimus tagasivaatavalt ning on võimalus, et õpetajad enam ei mäletanud, mida nad täpselt õpetajakoolituses õppisid ja millest puudust tundsid. Üksikud õpetajad tõid ka vastamisel seda välja. Enamus õpetajaid aga oskasid kirjeldada ka enda emotsioone ja tundeid seoses õpetajakoolituses õpituga vanematega koostööst. Need tulid välja poolavatud ja avatud küsimustest.

Edasistes uuringutes võiks valimit suurendada ning üles leida ka suurema hulga Tallinna Ülikooli vilistlasi, et oleks võimalik teha suuremaid üldistusi. Praeguses uuringus oli valdav enamus Tartu Ülikooli vilistlased.

Magistritöö tulemuste põhjal saab teha järeldusi selle kohta, kuidas ülikoolides õpetajaid vanematega koostööks paremini ette valmistada. Tulemusi saab võtta sisendina

klassiõpetaja õppekava arendamisel ja täienduskoolituste kursuste väljatöötamisel ning täiendamisel. Kõige olulisemad valdkonnad, mis töö tulemustest esile tulid ja mille osas õpetajad oleksid vajanud põhjalikumat ettevalmistust, on teemad vanemate julgustamisest ja nõustamisest, vanemate kaasamisest, probleemsituatsioonide lahendamisest ning erineva tausta või keeruliste vanematega suhtlemise ja keeruliste vestluste pidamise kohta.

Tänuõnad

Olen tänulik kõikidele klassiõpetajatele, kes olid valmis kaasa aitama minu lõputöö valmimisele. Suurim tänu kuulub juhendaja Merle Taimalule asjalike nõuannete ja konstruktiivse kriitika eest. Samuti soovin tänada kursusekaaslast Grete Kärnat, kes oli abiks alati, kui teda vajasin. Aitäh abikaasale ja lähedastele toetuse eest kogu töö valmimise perioodil. Ning eriline tänu minu lapsele, kes on minu suurimaks motivatsiooniks.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Sigrid Mitt

/allkirjastatud digitaalselt/

16.05.2022

Kasutatud kirjandus

- Brown, A. L., Harris, M., Jacobson, A., & Trotti, J. (2014). Parent teacher education connection: Preparing preservice teachers for family engagement. *The Teacher Educator*, 49(2), 133-151.
- Bull, A., Brooking, K., & Campbell, R. (2008). *Successful home-school partnerships*. Wellington: Ministry of Education.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research methods in education* (6th ed). London ; New York: Routledge.
- Dancey, C. P., & Reidy, J. (2011). *Statistics without maths for psychology* (5th ed). Harlow: Prentice Hall/Pearson
- Earp, J. (2016). How to stop teachers leaving the profession. Külastatud aadressil https://www.teachermagazine.com/au_en/articles/how-to-stop-teachers-leaving-the-profession
- Eesti keele seletav sõnaraamat. (2009). Külastatud aadressil <http://www.eki.ee/dict/ekss/>
- Epstein, J. L. (1995). School/family/community partnerships: Caring for the children we share. *Phi Delta Kappan*, 76(9), 701–712.
- Epstein, J. L., & Sheldon, S. B. (2002). Present and accounted for: Improving student attendance through family and community involvement. *The Journal of Educational Research*, 95(5), 308-318.
- Epstein, J. L. (2013). Ready or not? Preparing future educators for school, family, and community partnerships. *Teaching Education*, 24(2), 115-118.
- Epstein, J. L. (2018). School, family, and community partnerships in teachers' professional work. *Journal of Education for Teaching*, 44(3), 397-406.
- Ferguson, C. (2010). A Toolkit for Title I Parental Involvement. *National Center for Family and Community Connections with Schools*. Külastatud aadressil <https://sedl.org/connections/toolkit/toolkit-titleI-parent-inv.pdf>
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS: and sex, drugs and rock „n“ roll* (3rd ed). Los Angeles: SAGE Publications.
- Froiland, J. M., Peterson, A., & Davison, M. L. (2013). The long-term effects of early parent involvement and parent expectation in the USA. *School Psychology International*, 34(1), 33–50.
- Haridussõnastik. (2014). Külastatud aadressil <https://www.eki.ee/dict/haridus/>

- Jeynes, W. H. (2005). A Meta-Analysis of the Relation of Parental Involvement to Urban Elementary School Student Academic Achievement. *Urban Education*, 40(3), 237–269.
- Jeynes, W. H. (2018). A practical model for school leaders to encourage parental involvement and parental engagement. *School Leadership & Management*, 38(2), 147-163.
- Keyes, C. R. (2002). A Way of Thinking about Parent/Teacher Partnerships for Teachers Le partenariat parent/enseignant: Un autre point de vue Una forma de reflexionar sobre la asociacio n Padre/Maestro para maestros. *International journal of early years education*, 10(3), 177-191.
- Klassiõpetaja eriala õppekava (s.a.). Tallinna Ülikool. Külastatud aadressil <https://ois2.tlu.ee/tluois/kava/KAKLI/20.HR>
- Klassiõpetaja eriala õppekava (s.a.). Tartu Ülikool. Külastatud aadressil <https://ois2.ut.ee/#!/curricula/2392/version/2020/details>
- Laats, E. (2020). *Algajate õpetajate rahulolu õpetajatööks ettevalmistusega ja ettepanekud õpetajakoolituse arendamiseks*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Lukk, K. (2008). *Kodu ja kooli koostöö struktuuralsest, funktsionaalsest ning sotsiaalsest aspektist*. Doktoriväitekiri. Tallinna Ülikool.
- Macy, M., Spinetti Rincón, M. P., & Hogan, M. (2021). What are undergraduate students' perceptions of a peer coaching model intended to foster effective electronic communication strategies with parents?. *Journal of Early Childhood Teacher Education*, 42(1), 110-120.
- Mehlig, L. M., & Shumow, L. (2013). How is my child doing?: Preparing pre-service teachers to engage parents through assessment. *Teaching Education*, 24(2), 181-194.
- Nathans, L., Brown, A., Harris, M., & Jacobson, A. (2020). Preservice teacher learning about parent involvement at four universities. *Educational Studies*, 1-20.
- Palts, K. (2019). *Lastevanemate ja õpetajate vaheline kommunikatsioon Eesti esimese kooliastme näitel*. Doktoriväitekiri. Tartu Ülikool.
- Põhikooli riiklik õppekava (2011). *Riigi Teataja I 2011, § 3, 6* Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/114022018008?leiaKehtiv>
- Rajamets, M. (2014). *Lapsevanemate hinnangud enda osalusele lapse hariduse omandamisel Valga maakonna linnade haridusasutuste näitel*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.

- Saltmarsh, S., Barr, J., & Chapman, A. (2015). Preparing for parents: How Australian teacher education is addressing the question of parent-school engagement. *Asia Pacific Journal of Education*, 35(1), 69-84.
- Selliöv, R., & Vaher, K. (2018). *Õpetajakoolituse lõpetanud ja alustavad õpetajad EHISe andmetel*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium. Külastatud aadressil <https://www.hm.ee/sites/default/files/uuringud/opetajad.pdf>
- Smith, T. E., & Sheridan, S. M. (2019). The effects of teacher training on teachers' family-engagement practices, attitudes, and knowledge: A meta-analysis. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 29(2), 128-157.
- Struyven, K., & Vanthournout, G. (2014). Teachers' exit decisions: An investigation into the reasons why newly qualified teachers fail to enter the teaching profession or why those who do enter do not continue teaching. *Teaching and teacher education*, 43, 37-45.
- Taimalu, M., Uibu, K., Luik, P., & Leijen, Ä., (2019). *Õpetajad ja koolijuhid elukestvate õppijatena*. OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS 2018 tulemused. 1. osa. Külastatud aadressil https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2020/05/talis_eesti_raporti_i_osa.pdf
- Taimalu, M., Uibu, K., Luik, P., Leijen, Ä., & Pedaste, M. (2020). *Õpetajad ja koolijuhid väärtustatud professionaalidena*. OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS 2018 tulemused. 2.osa. Külastatud aadressil https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2020/04/TALIS2_kujundatud.pdf
- Tamm, K. (2009). *Kodu ja kooli koostööst Rocca al mare Kooli algklassides*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Torn, K. (2016). *Kooli ja kodu koostööd takistavad tegurid Võru maakonna koolide lapsevanemate hinnagute põhjal*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Vilistlaste nimekirjad (s.a.). Tartu Ülikool. Külastatud aadressil <https://ut.ee/et/vilistlaste-nimekirjad>
- Visković, I., & Jevtić, A. V., (2017). Development of professional teacher competences for cooperation with parents. *Early Child Development and Care*, 187:10, 1569-1582.
- Vloeberghs, L., de Bruïne, E. J., & Van Eynde, S. (2015). preparing teachers for family-school partnerships: a Dutch and Belgian perspective. *Teaching Education*.
- Õpetaja kutsestandard (2020). *Tase 7. B.2.5 Koostöö ja juhendamine*. Külastatud aadressil <https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10824233>

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.

Lisa 1. Tabel õppeainetega klassiõpetaja eriala õppekavas, kus tegeletakse õpetajate ettevalmistustusega lastevanematega koostöö tegemiseks Tallinna ja Tartu Ülikoolis

õppeaine nimetus	õppeaine sisu*	õppeaine maht ainepunktides (EAP)
Tallinna Ülikool		
Perekond lapse arengukeskkonnana	Õppeaine eesmärkideks on toetada teadmiste kujunemist pere kui suhete süsteemi toimimise seaduspäradest lapse arengu keskkonnana ning õpetaja võimalustest peresüsteemsete teadmiste rakendamisest oma igapäevatoos.	3 EAP kohustuslik aine
Õpetaja suhtlemis- ja koostööpädevus	Õppeaine eesmärkideks on anda õpetajale vajalikud baasilised suhtlemisoskused ning luua alused koostööl põhinevatele suhetele lapsevanemate ja kolleegidega	3 EAP kohustuslik aine
Üleminek kooli ja 1.klassi laps koolis (praktika)	Auditoorne töö: Koolivalmiduse tähendus ja erinevad aspektid, koolivalmiduse määratlus. Õppimisvalmiduse kujunemine. Lapse sujuv üleminek lasteaia kooli: lasteaia ja kodu koostöö tähtsus.	3 EAP kohustuslik aine
Koolipedagoogika ja klassiõpetaja professionaalne areng	<u>Õppeaine sisu:</u> Klassijuhataja roll koolis ning lapsevanema kui koostööpartneriga. <u>Õpiväljund:</u> omab teadmisi ja oskusi õpilase eluviisi tundmaõppimiseks ning suudab teha koostööd lapsevanemate ja teiste sidusrühmadega.	6 EAP kohustuslik aine
Käitumisraskuste ennetamine ja nõustamine käitumisraskuste ilmnemisel	Koostöö ja nõustamine käitumisprobleemide ilmnemisel. Ülevaade nõustamise üldpõhimõtetest, nõustamisprotsessi staadiumidest, põhilistest nõustamisoskustest,	6 EAP kohustuslik aine
Tartu Ülikool, klassiõpetaja eriala õppekava		
Suhtlemine ja tagasiside haridus-organisatsioonis	Kursus annab baasteadmised suhtlemisoskuste kasutamisest pedagoogilises kontekstis.	4 EAP kohustuslik aine
Kasvatus ja õppetöö organiseerimine	Aine eesmärgiks on anda teadmisi kasvatus olemuse, selle filosoofiliste aluste ja erinevate teooriate kohta; kujundada valmisolek kasvatus tähtsustamiseks ning teadmiste rakendamiseks õppekasvatustöös, klassijuhataja töös. - väärtustab kasvatustöös koostööd lapsevanematega - analüüsitakse koostöövõimalusi lapsevanematega	3 EAP kohustuslik aine
Nõustamine ja koostöö lapsevanematega	Aine eesmärgiks on anda ülevaade lasteaia õpetaja koostöö võimalustest lapsevanematega ning nõustamise põhialustest.	3 EAP valikaine
Konfliktidega toimetulek koolis	Kursuse eesmärk on anda koolis esinevate konfliktide toimetulekuks vajalikke teoreetilisi baasteadmisi ja esmaseid oskusi.	3 EAP valikaine

*Toodud välja aspektid, mis haakuvad lapsevanematega koostöö tegemise temaatikaga

Lisa 2. Ankeet

Lugupeetud klassiõpetaja,

Palun Teil vastata ankeedile, kus küsitakse hinnanguid algajate klassiõpetajate teadmiste, oskustele ja hoiakutele ning õpetajakoolituses saadud ettevalmistusele koostööks lastevanematega. Küsimustiku eesmärk on välja selgitada, milline on klassiõpetajate õpetajakoolituses pakutav ettevalmistus lastevanematega koostöö tegemiseks.

Ankeedis vastamine annab Teile hea võimaluse mõelda, milline on Teie koostöö vanematega ning analüüsida ennast algaja õpetajana. Teie vastused on olulised teadustöö tegemiseks, et mõista kuivõrd ettevalmistatuna ennast algajad klassiõpetajad vanematega koostöö tegemiseks tunnevad ning teha ettepanekuid klassiõpetaja eriala õppekava täiendamiseks ja täiendkoolituste pakkumiseks. Saadud vastuseid kasutatakse üldistatud kujul ning Teie täpseid isikuandmeid ei küsita ega seostata Teie vastustega.

Palun mõelge rahulikult iga küsimuse või väite üle ning vastake kõigile väidetele või küsimustele järjest. Ankeedis ei ole õigeid ega valesid vastuseid, see tähendab, et vastake palun täpselt nii nagu arvate või tunnete. Ankeedi täitmine võtab aega umbes 15 minutit. Soovi korral on uurimistööga võimalik tutvuda alates juunist 2022.

Täna uuringus osalemise eest!

Sigrid Mitt

mittsigrid@gmail.com

1. Vanus

2. Sugu

☐

Naine

☐

Mees

☐

Ei soovi vastata

☐

Muu: _____

3. Õpetajakoolituse läbimise koht

☐

Tartu Ülikool

☐

Tallinna Ülikool

4. Ülikooli lõpetamise aasta

☐ 2017

☐ 2018

☐ 2019

☐ 2020

☐ 2021

5. Kas olete saanud täiendkoolitusi vanematega koostöö tegemise teemal? Kui jah, siis mis oli koolituse sisu?

Ma annan vanematega suheldes neile nõuandeid kuidas parandada oma vanemlikke oskusi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ma hindan regulaarselt oma isiklikku tegevust seoses vanematega	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ma hindan konstruktiivselt olemasolevat koostööd vanematega	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ma otsin uusi võimalusi koostööks vanematega	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ma julgustan vanemaid osalema kooli õppeprotsessides	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ma julgustan vanemaid osalema kooli õppeprotsesside hindamises	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ma julgustan vanemaid osalema õppeprotsesside kavandamises	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ma julgustan vanemaid osalema kooli õppeprotsessi korraldamises	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ma julgustan vanemaid osalema kooli juhtimises	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ma hindan regulaarselt oma
isiklikku tegevust seoses
vanematega

Ma hindan konstruktiivselt
olemasolevat koostööd
vanematega

Ma otsin uusi võimalusi koostööks vanematega

Ma julgustan vanemaid osalema
kooli õppeprotsessides

Ma julgustan vanemaid osalema kooli õppeprotsesside hindamises

Ma julgustan vanemaid osalema õppeprotsesside kavandamises

Ma julgustan vanemaid osalema kooli õppeprotsessi korraldamises

Ma julgustan vanemaid osalema kooli juhtimises

8.

2345

6-
nõustun
täielikult

Vanematel on tähtis roll oma laste kasvatamisel

Vanematel on tähtis roll oma laste hariduses

Hinnangud õpetajakoolituses saadud ettevalmistusele koostööks lastevanematega

9. Palun hinnake enda õpetajakoolituses saadud ettevalmistust lastevanematega koostöö tegemiseks. Vastamisel püüdke tagasi mõelda aega, kui olite alles õpetajana tööle asunud ja pidite rakendama õpetajakoolituses õpitut. Skaalal on 1 madalaim (ei nõustu üldse) ja 6 kõrgeim hinnang (nõustun täielikult)

	1-ei nõustu üldse	2	3	4	5	6- nõustun täielikult
Sain õpetajakoolitusest teadmised koostöö tähtsusest vanematega	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sain õpetajakoolitusest teadmised erinevatest koostöövormidest vanematega	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sain õpetajakoolitusest teadmised,, kuidas vanematega koostööd alata	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sain õpetajakoolitusest teadmised vanemate nõustamise põhimõtetest	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sain õpetajakoolitusest teadmised, kuidas vanemaid õppeprotsessi ja aruteludesse kaasata	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sain õpetajakoolitusest teadmised vanematega koostöös ettetulevate probleemsituatsioonide lahendamiseks	☐	☐	☐	☐	☐	☐

10. Milliseid teadmisi veel saite, mida eespool ei olnud nimetatud?

11.

	1-ei nõustu üldse	2	3	4	5	6- nõustun täielikult
Sain õpetajakoolitusest oskused,, kuidas algatada ja teha koostööd vanematega	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sain õpetajakoolitusest oskused usaldusliku suhte loomiseks vanematega	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sain õpetajakoolitusest oskused nõustamisvõtete rakendamiseks vanematele	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sain õpetajakoolitusest oskused,, kuidas vanemaid kaasata lapse arengut puudutavate otsuste tegemisse ja nende rakendamisse.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sain õpetajakoolitusest oskused,, kuidas enda seisukohti esitada ja neid põhjendada	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sain õpetajakoolitusest oskused,, kuidas vanematega koostööd tehes ettetulevaid probleemsituatsioone lahendada	☐	☐	☐	☐	☐	☐

12. Milliseid oskusi veel saite, mida eespool ei olnud nimetatud?

13.

	1-ei nõustu üldse	2	3	4	5	6- nõustun täielikult
Tundsin, et peale õpetajakoolituse läbimist olin valmis vanematega koostööd tegema	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tundsin peale õpetajakoolitust,, et mul on olemas vanematega koostööks vajalikud teadmised ja oskused	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tundsin peale õpetajakoolituse läbimist, et vanematega koostöö tegumine on oluline	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tundsin peale õpetajakoolituse läbimist,, et vanematega koostöö tegumine on lihtne	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Olin peale õpetajakoolituse läbimist vanematega koostöö tegemise osas positiivselt meelestatud	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tundsin peale õpetajakoolituse läbimist,, et hindan kõrgelt vanemate panust	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tundsin peale õpetajakoolituse läbimist,, et mulle meeldib vanematega koostööd teha	☐	☐	☐	☐	☐	☐

14. Milliseid hoiakuid veel kujundas õpetajakoolitus koostöö kohta vanematega?

15. Mis valdkondades oleksite õpetajakoolituses vajanud põhjalikumat ettevalmistust lastevanematega koostöö tegemiseks? Vastamisel püüdke tagasi mõelda aega, kui olite alles õpetajana tööle asunud ja pidite rakendama õpetajakoolituses õpitut.

16. Mis valdkondades vajaksite hetkeseisuga täienduskoolitust vanematega koostöö tegemiseks?

Tänan uuringus osalemise eest!

Küsimuste korral pöörduda: mittsigrid@gmail.com

Lisa 3. Klassiõpetajate teadmiste faktorid, faktorlaadungid ja kommunaliteetid

	Faktorlaadungid	Kommunaliteetid
1.Teadmised perekondadest		
Mul on teadmised erinevatest perekondlikest uskumusest	0,910	0,897
Mul on teadmised erinevatest perekondlikest väärtustest	0,891	0,876
Mul on teadmised erinevatest perekondlikest keskkondadest (kultuur, usk, väärtused jne)	0,881	0,875
Mul on teadmised erinevatest kasvatusstiilidest peredes (autoriteetne, autoritaarne, minnalaskev)	0,809	0,770
Mul on teadmised erinevatest peremudelitest	0,765	0,774
2.Teadmised vanemate toetamisest		
Mul on teadmised, mis võivad julgustada vanemaid kooli juhtimises osalema	0,867	0,830
Mul on teadmised, et vajadusel aidata vanematel toetada laste arengut väljaspool kooli	0,853	0,804
Mul on teadmised, mis võivad aidata vanematel osaleda rühmategevustes	0,851	0,794
Mul on teadmised, mis võivad aidata vanematel arendada oma vanemlikke oskusi	0,794	0,709
3.Teadmised koostööst vanematega		
Mul on olemas teadmised vanematega koostöö tegemise kasulikkusest	0,812	0,715
Saan aru koostöö ja partnerluse mõistetest	0,758	0,593
Mõistan vanematega tehtava koostöö kasulikkust lapsele	0,753	0,670
Mõistan vanematega tehtava koostöö eesmärgi	0,749	0,662
Mul on olemas teadmised vanematega koostöö tegemise eesmärkidest	0,680	0,701
Mul on olemas teadmised vanematega koostöö tegemist takistavatest teguritest	0,558	0,739
Võin argumenteerida vanematega koostöö tegemise kasulikkuse üle lapse jaoks	0,526	0,498
Ma tean, kuidas vanematega koostööd teha	0,437	0,590

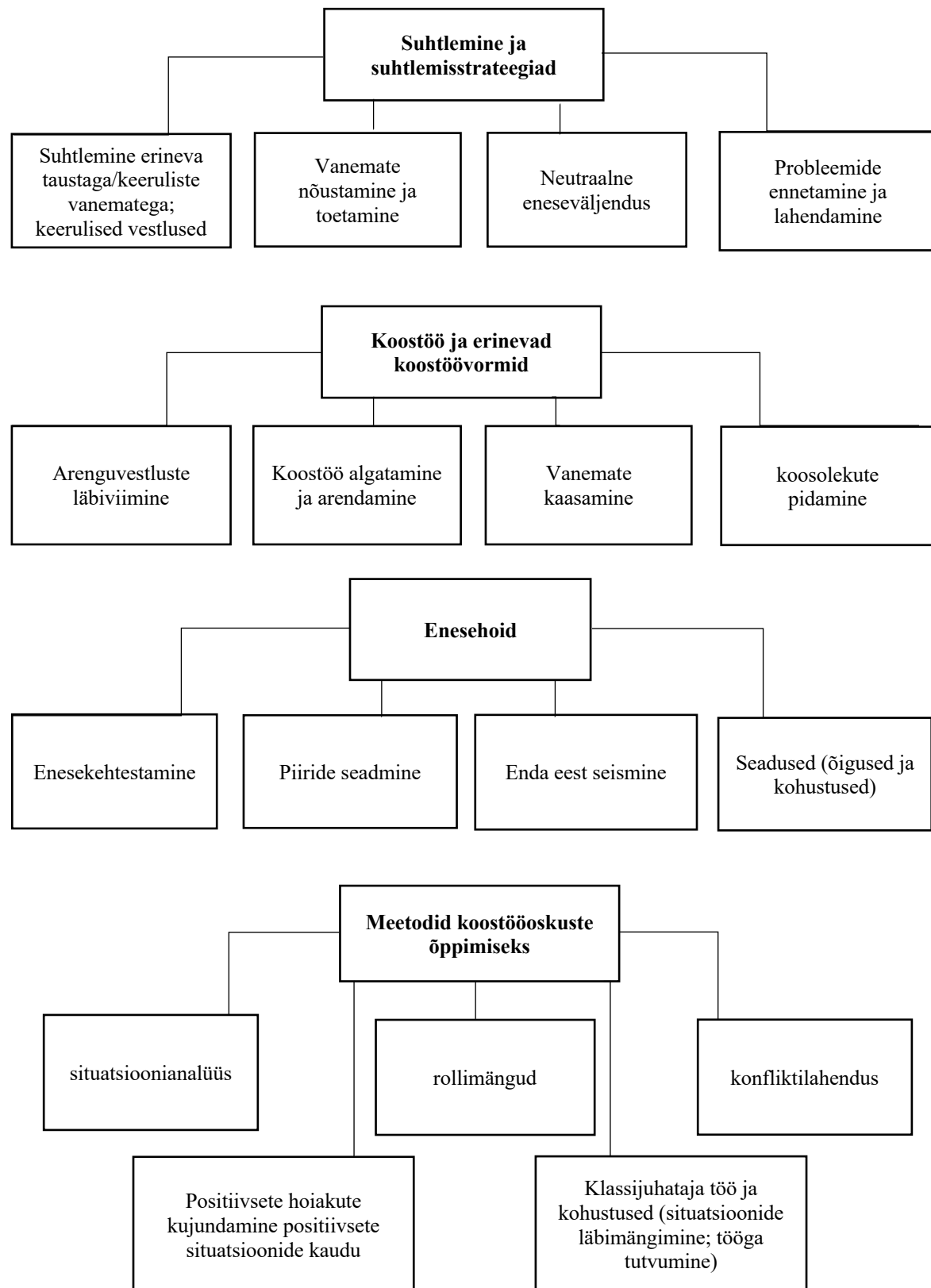
Lisa 4. Klassiõpetajate oskuste faktorid, faktorlaadungid ja kommunaliteetid

	Faktorlaadungid	Kommunaliteetid
1. Vanemate julgustamine ja nõustamine		
Ma julgustan vanemaid osalema kooli õppeprotsesside hindamises	0,863	0,781
Ma julgustan vanemaid osalema õppeprotsesside kavandamises	0,851	0,797
Ma julgustan vanemaid osalema õppeprotsessi korraldamises	0,851	0,808
Ma julgustan vanemaid osalema kooli juhtimises	0,793	0,730
Ma annan vanematega suheldes neile nõuandeid, kuidas parandada oma vanemlikke oskusi	0,734	0,710
Ma julgustan vanemaid osalema kooli õppeprotsessides	0,697	0,761
Ma julgustan vanemaid analüüsima põhjuste, tegude ja tagajärgede vahelisi seoseid ja neist tulenevaid sündmuste jadasid kooli keskkonnas	0,644	0,497
Ma aitan vanematel edendada nende vanemlikke oskusi	0,613	0,532
2. Koostöö hindamine ja arendamine		
Ma hindan konstruktiivselt olemasolevat koostööd vanematega	0,771	0,657
Ma teavitan regulaarselt (2-3 korda nädalas) vanemaid tema last puudutavast infost	0,738	0,646
Ma hindan regulaarselt oma isiklikku tegevust seoses vanematega	0,717	0,598
Ma lahendan oskuslikult tekkivad probleemsed olukorrad suhetes vanematega	0,683	0,520
Ma dokumenteerin õppeprotsessi, et vanemad saaksid ülevaate minu tööst	0,628	0,487
Ma otsin uusi võimalusi koostööks vanematega	0,624	0,575
Ma loon uusi olukordi, et tekitada sotsiaalseid stiimuleid (nt heakskiit, kaasamine, aktsepteerimine), mis aitavad edendada koostööd, sest vanemad tahavad tunda heakskiitu, kaasamist ja aktsepteerimist	0,432	0,418
Ma loon vanematega kvaliteetse suhte, mis põhineb vastastikusel austusel	0,553	0,697
Ma loon vanematega kvaliteetse suhte, mis põhineb vastastikusel usaldusel	0,540	0,666
3. Suhtlemine vanematega		
Ma kasutan erinevaid kommunikatsioonikanaleid (otsene/näost-näku vestlus, elektrooniline suhtlus jne)	0,759	0,599
Ma kasutan vanematega avatud suhtlust	0,733	0,633
Ma julgustan kahepoolset suhtlust õpetaja ja vanema vahel	0,715	0,654

Lisa 5. Klassiõpetajate hoiakute faktorid, faktorlaadungid ja kommunaliteedid

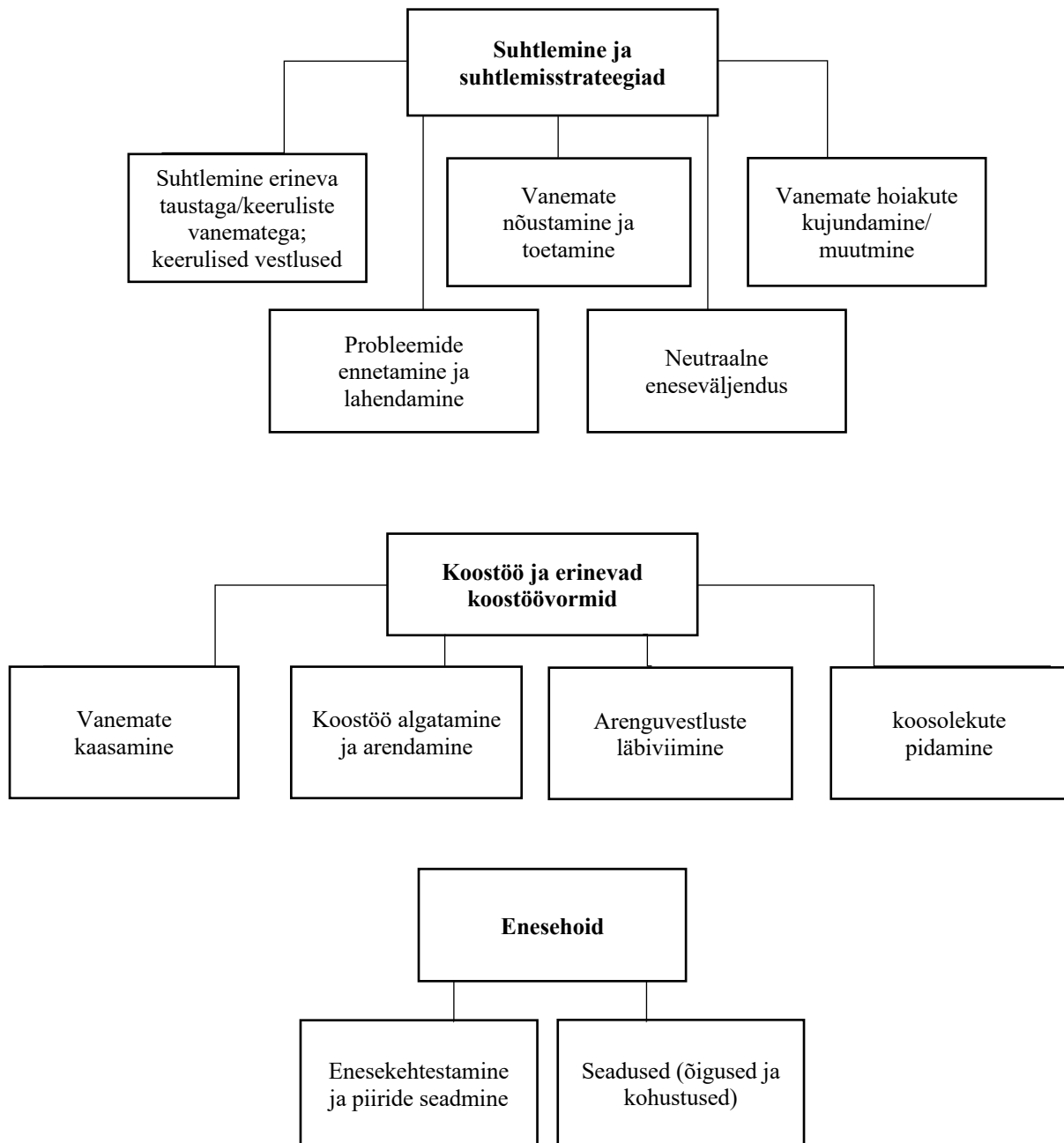
	Faktorlaadungid	Kommunaliteedid
1. Vanemate väärtustamine koostöös		
Vanematel on tähtis roll oma laste kasvatamisel	0,808	0,677
Vanematel on tähtis roll oma laste hariduses	0,779	0,608
Koostöö õpetajate ja vanemate vahel on laste huvides	0,757	0,594
2. Vanemate austamine ja positiivne suhtumine		
Kõik vanemad soovivad ainult parimat oma lastele	0,842	0,713
Kõik vanemad tahavad olla head vanemad	0,807	0,669
Vanemaid peab kohtlema viisil, mis selgelt näitab, et õpetaja austab nende kultuuri, uskumusi ja elustiili	0,584	0,694
Vanemad eelkõige otsustavad laste heaolu üle	0,575	0,383
Õpetaja peab aktsepteerima perede kultuurilisi erinevusi	0,554	0,656
3. Vanemate kaasamine ja toetamine		
Vanemad peaksid saama osaleda kõikides kooli tegevustes	0,877	0,772
Vanemate kaasatus kooli tegevustesse tõstab hariduse kvaliteeti	0,798	0,665
Ma säilitan positiivse suhtumise vanematesse isegi siis, kui nende hoiak minusse on negatiivne	0,708	0,610
Vanemate toetamine tähendab keskendumist nende tugevustele, mitte nõrkustele	0,446	0,388

Lisa 6. Joonis klassiõpetajate arvamuste kategooriatest ettevalmistuse puuduste kohta

Joonis 1. Klassiõpetajate arvamus ettevalmistuse puudustest. Jaotus joonisena – 4 kategooriat ja 17 koodi

Lisa 7. Joonis klassiõpetajate arvamuste kategooriatest täienduskoolituse vajalikkuse kohta

Joonis 2. Klassiõpetajate arvamus täienduskoolituse vajalikkusest. Jaotus joonisena – 3 kategooriat ja 11 koodi

Lisa 8. Korrelatsioonid (Pearson'i korrelatsioonikordaja) õpetajakoolituses saadud teadmiste ja oskuste ning õpetajatel tekkinud hoiakute vahel

Faktorid	T1	T2	T3	O1	O2	O3	H1	H2	H3
T1 - Teadmised perekondadest	1	0,490 **	0,598 **	0,268	0,122	0,122	0,002	-0,86	0,2
T2 - Teadmised vanemate toetamisest	0,490 **	1	0,554 **	0,681 **	0,516 **	0,98	0,009	- 0,154	0,216
T3 - Teadmised koostööst vanematega	0,598 **	0,554 **	1	0,335 **	0,173	0,223	0,094	- 0,233	0,14
O1 - Vanemate julgustamine ja nõustamine	0,268	0,681 **	0,335 *	1	0,634 **	0,357 **	0,250	- 0,049	0,184
O2 - Koostöö hindamine ja arendamine	0,122	0,516 **	0,173	0,634 **	1	0,382 **	0,324 *	0,050	0,168
O3 - Suhtlemine vanematega	0,122	0,098	0,223	0,357 **	0,382 **	1	0,603 **	0,268	0,204
H1 - Vanemate väärtustamine koostöös	0,002	0,009	0,094	0,250	0,324 *	0,603 **	1	0,308 *	0,187
H2 - Vanemate austamine ja positiivne suhtumine	- 0,086	- 0,154	- 0,233	- 0,049	0,050	0,268	0,308 *	1	0,355 **
H3 - Vanemate kaasamine ja toetamine	0,021	0,216	0,014	0,184	0,168	0,204	0,187	0,355 **	1

Märkused. T1,2,3 – Teadmiste faktor 1, 2, 3; O1, 2, 3 – Oskuste faktor 1,2,3; H1,2,3 – Hoiakute faktor 1,2,3;

** korrelatsioon on statistiliselt oluline olulisusenivool $p < 0,01$;

* korrelatsioon on statistiliselt oluline olulisusenivool $p < 0,05$

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Sigrid Mitt,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Algajate klassiõpetajate hinnangud oma teadmistele, oskustele ja hoiakutele ning õpetajakoolituses saadud ettevalmistusele koostööks lastevanematega“, mille juhendaja on alushariduse kaasprofessor Merle Taimalu, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Sigrid Mitt

/digitaalselt allkirjastatud/

16.05.2022